

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA ILMIY TADQIQOTLAR: DAVRIY ANJUMANLAR

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

2022

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

1 SENTYABR – MUSTAQILLIK KUNI

31

YOSHDA

SENTYABR

№44

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.1, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.taqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
7-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-7**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-7**

ТОШКЕНТ-2022

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” [Тошкент; 2022]

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” мавзусидаги республика 44-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 сентябрь 2022 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2022. - 45 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн даврий анжуманлар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий анжуманлари таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна «Тараққиёт стратегияси» маркази муҳаррири

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тугган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22. Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23. Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти)

24. Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти)

25. География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шаҳрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР

1. D.Sh.Isломov FRANSUZ TILIDAGI FONOSTILISTIK USLUBLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYAT- LARI	7
2. Iskandarova Adolat RUS TILI FANLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LIDAGI TADQIQOTLAR	10
3. Лобар Хусановна Юсупова ЮМОРИСТИК МАТНЛАРНИНГ АСОСИЙ ЖИХАТЛАРИ	11
4. Худайбергана Гўзал ХОРИЖИЙ ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ИНТЕРФАОЛ МЕТОДЛАРНИ ҚЎЛЛАШ	13
5. Бекчанова Дурдона Исмаил кизи, Рахимова Санобар Батировна ПЕЙСАЖ В «СЕВАСТОПОЛЬСКИХ РАССКАЗАХ» Л.Н.ТОЛСТОГО	14
6. Madrimova Gulbahor Abdirimovna O'RTA TA'LIM TIZIMIDA ONA TILI FANINI O'QITISHNING MUAMMOLARI.....	16
7. Qadirova Qizlarxon Komuljonovna, Mahmudova Mardona Otabek qizi USMON NOSIR IJODINING O'ZIGA XOS TOMONLARI	18
8. Саидова Шоира Бахтиёрвна, Машарипова Назокат Уктамбоевна ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ.....	20
9. Орипов Эгамберди Зулдунович ИЗУЧЕНИЕ ЛЕКСИЧЕСКОЙ СИНОНИМИИ НА ЛЕКЦИИ И НА ПРАКТИЧЕСКОМ ЗАНЯТИИ ПО СОВРЕМЕННОМУ РУССКОМУ ЯЗЫКУ	22
10. Abdullayeva Asaljon BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI RUS TILI FANIGA O'RGATISHNING INTERFAOL METODLARI	24
11. Seytimbetova Aykumar Pulatbaevna THEORETICAL BASES OF THE STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE LINGUISTIC AND REGIONAL ASPECT	25
12. Seytimbetova Aykumar Pulatbaevna LINGUACULTURAL FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH ETHNOGRAPHIC COMPONENTS	27
13. Takhirova Sayyora Abdumannanovna SYNTACTIC PROBLEMS IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION (ON THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	29
14. Karimova Firuza Sobirovna ONA TILI DARSLARIDA FE'L SO'Z TURKUMINING O'RGANILISHI YUZASIDAN TAVSIYALAR	31
15. Matyoqubova Zuhra Bekturdiyevna, Matyoqubova Shaxnoza Bekturdiyevna ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI.....	33
16. Otaboyeva Hurshida Saidali qizi FEATURES OF THE USE OF A COMMUNICATIVE APPROACH IN TEACHING COLLOQUIAL SPEECH TO YOUNGER GRADES.	35
17. Qodirova Zohida Shermamatovna FE'L SO'Z TURKUMIDA SHAXS-SON QO'SHIMCHALARI USLUBIYATI YUZASIDAN MULOHAZALAR.....	37
18. Tursunova Iroda Salixovna, Tuychibayeva Muxayyo Anvarovna ENGLISH TEACHING METHODS	39
19. Komolova Dilafruz Muhammad qizi MODERN PROBLEMS OF LINGUISTICS AND METHODS OF TEACHING ENGLISH .41	41
20. Набиева Гулбаҳор Акбаралиевна “ШУМ БОЛА” АСАРИ ТАРЖИМАСИДА ТАРЖИМОН МАҲОРАТИ	43

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР

FRANSUZ TILIDAGI FONOSTILISTIK USLUBLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.

D.Sh.Islomov
BuxDU tayanch doktranti

ANNATATSIYA

Hozirgi kunda fransuz tilida talaffuz uslublarning ko'plab tasniflari mavjud bo'lgani kabi, so'zlashuvning fonostilistik farqlanishida hali ham ko'plab muammolar mavjud. Mazkur maqola bu muammolarni inobatga olgan holda hozirgi fransuz tili fonostilistikasida kommunikativ vaziyatga mos ravishda og'zaki nutqning turli tip va janrlarida fonostilistik farqlanishi va fonetik vositalarning o'zgarishini o'rganadi.

Kalit so'zlar: Kommunikativ vaziyat, og'zaki nutq, talaffuz uslublari, stressli urg'u, ritm, orfoepik me'yor, tovushlar artikulyatsiyasi, nutqning tezligi, ohang, urg'usiz bo'g'in.

Inson tili muloqot vositasi sifatida birhil emas. Bu muloqot sharoitlariga, suhbatdoshlar o'rtasidagi munosabatlarning tabiatiga, so'zlayotgan sub'ektning niyatlariga va u murojaat qilayotgan kishiga, shuningdek uzatilgan xabarga bo'lgan munosabatiga qarab o'zgaradi. Galereyada, ishxonada, ko'chada, oilada, do'stlar o'rtasida va hokazolarda so'zlashuv tili bir xil bo'lmaydi.

Hozirgi fransuz tili fonostilistika kommunikativ vaziyatga mos ravishda og'zaki nutqning turli tip va janrlarida fonetik vositalarning o'zgarishini o'rganadi. Umuman olganda, uslublar tilning fonetik vositalarini tanlash natijasi bo'lib, orfoepik me'yorning o'zgarishlaridan birini aks ettiradi. Talaffuz uslublarning ko'plab tasniflari mavjud, ammo fransuz tilida so'zlashuvning fonostilistik farqlanishi hali ham ko'plab kamchilik va muammolardan holi emas.

Izlangan uslub - tinglovchilar oldida aytiladigan tantanali nutq, uni ishontirishga, taassurot qoldirishga yoki teginishga harakat qiladi. Bu yig'ilish, marosim, yubiley va boshqalar nutqi hisoblanadi. Mazkur maqola ushbu uslubning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatib beradi: bu unli va undoshlarning aniq talaffuzi (shuningdek, urg'usiz bo'g'inlarda); bu ko'p sonli [ə] ning saqlanishidir. Ohang juda tantanali bo'lsa, bu holatda barcha mumkin bo'lgan [ə] ni talaffuz qilish maqsadga muvofiqdir.

So'zdagi undosh tovushlarning talaffuzi juda aniq bo'lgani uchun so'z oxirida [ə] paydo bo'ladi ammo talaffuz qilinmaydi. Chunki so'zning oxiridagi o'qilmaydigan unli undan oldin kelgan undoshni aniq talaffuz qilish uchun xizmat qiladi. Masalan: **monde, tumulte, homme**.

Bog'lanishlar 2 guruhga bo'linadi: 1) undosh bog'lanish (**liaison consonantique**) 2) unli bog'lanish (**liaison vocalique**). Fransuz tili fonetikasida (**Enchainement**) bog'lanishlar mavjud. Birinchi so'zning oxiridagi o'qilmaydigan undosh va ikkinchi so'zning boshidagi o'qiladigan unli o'rtasida undosh bog'lanish (**liaison consonantique**) deyiladi. Misol uchun: *je dis encore, nous sommes obligés*.

Birinchi so'z oxiridagi unli va ikkinchi so'zning boshidagi unli o'rtasidagi liaison vocalique ya'ni unli bog'lanish deyiladi. Misol uchun: *Il va à la gare, Il va au cinéma*. Hozirgi fransuz tilida bog'lanishlar soni sezilarli darajada oshmoqda. Majburiy ulanishlar haqida gapirmasa ham bo'ladi. Sababi og'zaki nutqda ko'plab grammatik qoidalarga amal qilinmayapti, natijada o'z-o'zidan fonetik o'zgarishlar yuzaga kelmoqda. Bu o'zgarishlar yangi ilmiy tadqiqot ishlarni olib borish kerakligini taqazo qilmoqda.

Oqim sekinlashganda, so'zlar yoki so'zlar guruhlarini ta'kidlashga yordam beradigan juda ko'p noodatiy, kutilmagan, ifodali pauzalar mavjud. Misol uchun: *Je suis infiniment touché | que le gouvernement et la municipalité | me donnent l'occasion | de m'adresser|directement | aux habitants de notre capitale*.

Ritmga so'zlarning boshlang'ich bo'g'inlarini uradigan ko'p sonli stressli urg'u kuchli ta'sir ko'rsatadi: "*obscures et "accessoires, "toute entière, "le président, faire "renaître, etc.* Yana bir urg'u so'zlarning bo'g'inli talaffuziga qaratilgan. Misol uchun : *de-la-par-ti-ci-pa-tion* . Ohang ham o'zgarib turadi, davomi tushuvchi ohang bilan, yakuniy qismi esa ko'tariluvchi kuy bilan ijro etiladi. Misol uchun : *Je[↑] dis encore une fois[↑], que[↑] si les chefs de l'insurrection[↑] veulent discuter avec l'autorité avec les autorités[↑], des conditions de la fin des combats[↑], ils peuvent le faire[↑]*

O'rta uslub tadqiqotsiz va tanishsiz talaffuzni tavsiflaydi, bu umuman orfoepik me'yorni aks ettiradi. Bu rasmiy, sayqallangan suhbat, maktab yoki universitetda ishlatiladigan til. O'rta uslub radio va televidenie boshlovchilarining talaffuzida ifodalanadi. Bu teatrlashtirilgan emas, oddiy o'qishning talaffuzi. Ushbu uslubga xos xususiyatlar quyidagilardir. Unli va undosh tovushlarning artikulyatsiyasi urg'uli holatda keskin bo'ladi. Urg'usiz bo'g'inlarda *e - ε, o - ɔ, ø - œ* unlilarining farqi unchalik aniq emas, ular ayniqsa oddiy suhbatda o'rtacha bo'ladi. Ko'p sonli [ə] o'tkazib yuborilgan; ko'pincha [ə] talaffuz qilinmaydi. Shu bilan birga 3 ta undoshning bir paytning o'zida ketma-ket kelishida saqlanadi, lekin 2 undoshning yig'ilishida u tushiriladi. Misol uchun: *vous n'pouvez pas vous imaginer; dès l'départ; on vous demand'ra; etc.*

Undosh tovushlarni assimilyatsiya qilish juda keng tarqalgan va ixtiyoriy bog'lanishlar sodir bo'lmaydi. Misol uchun: *nous sommes | obligés; je dois | ajouter; c'est | un garçon difficile*. Oqim tezroq bo'ladi - nutqning tezligi aloqa holatini hisobga olgan holda nutqning mazmuniga qarab o'zgarishi mumkin: biz ikkilanayotgan joyda pauzalar paydo bo'ladi, biz so'zlarni takrorlaymiz, unli larni cho'zamiz. Misol uchun: *Nous avons besoin de...jeunes ingénieurs; Oui mais....c'est pas tellement du journalisme qu'on vous demandera; Et le...le reste du temps elle dissipe ses camarades.*

Urg'ular juda muntazam. Misol uchun: *J'ai 'fait ma li'cence et en'suite j'ai sui'vi les 'cours pour a'voir mon di'plôme de traduc'trice professio'nnelle.*

Talaffuz ohanglari 4 ohang darajasidan foydalangan holda oddiy chiziqqa amal qiladi: davom, yakuniylik, so'roq, undov. Ammo bu holatda ohang o'zgarishi mumkin, bahslashish, ikkilanish, shubha va hokazolarni aks ettirish uchun o'zgartirilishi mumkin. Og'zaki muloqotdagi ohang gap oxiriga kelib ko'tarilishi mumkin. Misol uchun: *Je vous propose cela comme un premier projet[↑]. En gros, bon, vous iriez là-bas par avion[↑]. Il n'y a pas de problèmes[↑].*

Oilaviy uslub oila, do'stlar va boshqalar bilan suhbatda ishlatiladigan talaffuzni tavsiflaydi. Til o'z-o'zidan og'zaki muloqotda talaffuz oqimini tez, ifodaliligini yuqori bo'lishini ta'minlaydi. Bo'g'im bo'shashadi. [ə] ning tushishi so'zlashuv tilida juda keng tarqalgan. Misol uchun: *Il faut qu(e) j(e) r(e)garde; d(e)mandez-lui, etc.* U boshqalar hurmat qiladigan sharoitlarda, masalan, ritm guruhining boshida tushishi mumkin: *j'suis prof'sseur.*

Adabiyotlar ro'yxati :

1. Chigarevskaïa N. Traité de phonétique française. Cours théorique. – Moscou : Vischaïa shkola, 1973.
2. Béchade H. D. Phonétique et morphologie du français moderne et contemporain. – Paris : Presses universitaires de France, 1992.
3. D.Sh.Islomov. (2021). The Definition of The Concepts of «Phoneme» and «Phonostylistics». Middle European Scientific Bulletin, 9. <https://doi.org/10.47494/mesb.2021.9.204>
4. D.Sh.Islomov. (2021). Phonetics and Phonology. *Middle European Scientific Bulletin*, 11. Retrieved from <https://cejsr.academicjournal.io/index.php/journal/article/view/470>
5. Islomov, D. (2021). THE ROLE OF PHONOSTYLISTIC UNITS AND PHONEMES IN THE PROCESS OF TEACHING FRENCH TO ADULTS IN THE ANALYSIS OF EXAMPLES. Конференции, 1(1). <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.971>
6. ISLOMOV, D. Sh, and GA JAHONGIROVA. "THE ROLE OF PHONOSTYLISTICS AND PHONOSTYLISTIC UNITS IN TEACHING FRENCH AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS." E-Conference Globe. 2021.
7. Д.Ш. Исламов. «Поэтические формы как культуроведческий компонент при обучении иностранному языку». Статьи в Академии Наука. Мысль: электронный периодический журнал, 2015. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/poeticheskie-formy-kak-kulturovedcheskiy-komponent-pri-obuchenii-inostrannomu-yazyku> (дата обращения: 13.03.2021).
8. Д. Исламов, НВ Ванцова, ТМ Хусяинов – «Возможности использования проектной

методики при преподавании иностранных языков” Наука. Мысль: электронный периодический журнал, 2016. 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vozmozhnosti-ispolzovaniya-proektnoy-metodiki-pri-prepodavanii-inostrannyh-yazykov> (дата обращения: 13.03.2021).

9. Islomov, D. (2021). ЖИЗНЬ АБДУЛЛЫ КАДИРИ И ЕГО ВКЛАД В УЗБЕКСКУЮ ЛИТЕРАТУРУ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 6(2). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/561

10. Islomov, D. (2021). ФОНЕМА ВА ФОНОСТИЛИСТИКА НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ НА ПОНЯТИЯ ФОНЕМЫ И ФОНОСТИЛИСТИКИ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 1(1). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/560

RUS TILI FANLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LIDAGI TADQIQOTLAR

Iskandarova Adolat

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani

35- son maktabi rus tili fani o'qituvchisi

Tel + 99-893-289-59-72 adolatiskandarova@gmail.com

Annotatsiya: Rus tili fanlarini rivojlantirish yo'lidagi tadqiqotlar, rus tili darslarida zamonaviy axborot texnologiyalarini keng qo'llash, so'zlashish mahoratini oshirish, rus tili o'qitishning rivojlantiruvchi maqsadi to'g'risida fikr mulohazalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Rus tili fanlari, zamonaviy axborot texnologiyalar, AKT, interfaol metodlar, ta'lim jarayoni, o'qituvchi, o'quvchi, maktab, nutqiy muloqot, o'rganuvchilar.

Rus tilni o'rganish o'ta murakkab jarayon bo'lib, bunda til o'rganuvchidan diqqatni jamlash talab qilinadi. Hozirgi texnologiya rivojlangan bir davrda o'quvchilar AKTdan foydalanib o'tilgan darslarda diqqatli o'tiradilar. Rus tili o'rganuvchilarning diqqatini bir joyga jamlashda rus tili darslarini til o'rganish o'yinlarga va uslublarga asoslanib tashkil qilinishi talim jarayoni samaradorligini oshiruvchi omillardan biri deb hisoblayman. Hozirgi kunda rus tili fanini bolalarga o'rgatishda darsda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish juda muhimdir. Bundan ko'rinib turibdiki, rus tilidan dars beradigan har bir o'qituvchi zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalana olishi lozim. Tan olamizki ayrim o'qituvchilar komputerdan, axborot vositalaridan foydalana olishmaydi. Endi faqat darslik yoki 1 yoki 2 tarqatma bilan tashkil qilingan dars o'quvchilarni jalb qila olmaydi. Aynan shuning uchun ham darslarda axborot texnologiyalardan foydalanish bugunning asosiy talablaridan biridir. Kodoskop, proyektor, magnitafon, kompyuter, internet, interfaol doska televizor kabi texnik vositalar darsning qiziqarli tashkil etilishiga yordam beradi. Rus tilini o'rganishda multimediyalarning ahamiyati beqiyosdir. Rus tili xonalarini zamonaviy jahon standartlari talablari asosida jihozlash, buning natijasida boshlang'ich sinf o'quvchilarimiz ular uchun oson bo'lmagan tilni ravon va qulay o'rganmoqdalar. Hozirgi kunda filologiya fanlariga bo'lgan e'tiborning oshishi bilan uni o'rganishga va baholashga qo'yilgan talablar ham oshib bormoqda. Zamonaviy metodlar o'quvchilarning rus tilida erkin so'zlashish iste'dodlarini shakllantirish bilan birga, ularning tanqidiy fikrlash va jamoa bo'lib ishlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ko'pgina yuqori sinf o'quvchilari sinf oldida o'z fikrlarini bayon etishga, rus tilida so'zlashga uyalishadi yoki qo'rqishadi. Qo'rquvning asosiy sababi esa o'ziga bo'lgan ishonchsizlik va yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lmaslikdir. O'quvchilarda bu qo'rquvni yengish uchun darslarda kommunikativ o'yinlar va mashg'ulotlarni o'z vaqtida hamda to'g'ri qo'llash yuqori natijalar beradi.

Rus tili o'qitishning rivojlantiruvchi maqsadi. Didaktikadagi rivojlantiruvchi ta'lim ma'nosi bilan hamohang bo'lib, o'quvchi shaxsining aqliy, hissiy va motivatsion jihatlarini rivojlantirishni ifodalaydi. O'quvchi intellektual va ma'naviy ozuqa oladi, nutqiy muloqotda o'z hissiyatini sinab ko'radi, muloqotdoshlar fikrini bilish va fikrini bayon etish orqali uning shaxsi kamol topib boradi. Ta'lim jarayonida, jumladan rus tili o'rganishda me'yordagi lisoniy va nutqiy qiyinchiliklarni yengib o'tish o'quvchi tafakkuri va his tuyg'ularining rivojlanishini ta'minlaydi. Rivojlantiruvchi maqsadga nutqiy amallar tufayligina erishiladi. Uning umumta'limiy maqsaddan jiddiy farqi shundaki, o'quv ma'lumotlari olish bilan ta'lim fikran bog'lanadi, ma'lumotning mazmuni turli kompetensiyalarni shakllantirishga hizmat qiladi. Ta'lim, jumladan, rus tili o'rganish shaxs rivojlanishida alohida o'rin egallaydi. Til psixologik, kommunikativ, funksional va madaniy hodisa bo'lganligi sababli bilish jarayoni uchun o'ta ahamiyatli, chunki u bilmaslikdan bilishga eltuvchi omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Rus tillarni o'rgatishda rol o'ynash o'yinlari. 1989
2. R.Shodiyev. H. I.A. Karimov. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida.
3. "Xalq ta'limi" 2018. Xalq ta'lim 2014. "ilmiy metodik jurnal".

ЮМОРИСТИК МАТНЛАРНИНГ АСОСИЙ ЖИХАТЛАРИ

Лобар Хусановна Юсупова
Ўзбекистон халқаро Ислом академияси
Ўқитувчи
Тел: +998903530098

Аннотация:

Мақолада юмористик матнларни танлаш тамойилларини белгилаш асосида ижтимоий-маданий компетенциянинг тузилиши ва мазмунини белгилаш муҳокама қилинади, бу эса юмористик матнларни ўқиш асосида чет тилидаги ижтимоий-маданий компетенцияни шакллантиришнинг назарий асослари билан асосланади.

Калит сўзлар: дискурсив, ижтимоий компетенция, семантика, алоқа.

Тилни мукамал эгаллаган инсон, сўз сигналинини "маданий ҳаловат" билан бирга қўллади, бўлмаса матн маъносига маданий ҳодисанинг ифодаси сифатида кириб бўлмайди. Бундан келиб чиқадики, юмористик матнларни ўқишни коммуникатив ва ижтимоий-маданий ваколатларни ўқитишнинг бифункционал воситаси сифатида ишлатиш услубий жиҳатдан мақсадга мувофиқ кўринади, бу мақсадлар учун ҳар қандай жанрдаги матнлардан фойдаланиш мумкин. Бирок, юмористик матнлар энг долзарбдир, чунки этносемантик ва дискурсив даражалар уларни тушуниш учун жуда муҳимдир.

Биринчи даража семантик бўлиб, унда таҳлилнинг асосий бирликлари икки томонлама тил бирликлари—сўз ва ибора, яъни, грамматик категория ҳисобланади. Ушбу даражада хабар энг тўғридан-тўғри тушунилади. Бу даражадаги тушунмовчиликнинг сабабларидан бири бу тиллараро аралашувнинг мавжудлиги. Семантик даражада тушунмовчилик ҳақиқий тил бирликларининг маъносини етарли даражада аниқ билмаслик туфайли юзага келади.

Иккинчи даража-этносемантик. Муаллифларнинг фикрича, " тилнинг ҳар бир сўзи шу тилда сўзлашувчи халқнинг маданиятини акс еттирувчи кичик бўлагидир. Этно-семантик даражада тушуниш бутун ижтимоий-маданий ва экспрессив-баҳоловчи концепциялар тизимини, шунингдек ушбу тил бирлашмасининг маданий асосларини акс еттирувчи вертикал контекстнинг барча тоифаларини билиш орқали таъминланади." Ушбу тушуниш даражасидаги қийинчиликлар ёзма нутқ хабарини идрок этишда ўқувчининг ўз маданиятига хос бўлган мажозий стереотипларнинг бутун тизимига ўтишда пайдо бўлади. Бир хил воқеъликни турли тилларда турлича тушуниш мумкин. Ўзбек маданияти вакили учун оқ ранг поклик, шодлик ранги бўлса, Ҳиндистон халқи учун мотам рангидир. Агар ўзбек учун қора мушук муваффақиятлик ва бахтликнинг рамзи бўлса, инглиз учун, аксинча, қора мушук бахт ва омад келтиради. Нутқ фигуралари мажмуаси, маълум бир халқнинг филологик юкларини акс еттирувчи троплар, тушуниш жараёнини тўхтатиши мумкин, чунки улар нотўғри талқин қилиниши ёки бошқа маданият ташувчиси учун шунчаки номаълум бўлиши мумкин. Нутқ хабарини тушунишнинг учинчи даражаси паралингвистик бўлиб, оғзаки бўлмаган мулоқотнинг бир қатор муаммоларига таъсир қилади, яъни кинесика ва ксемикани фақат оғзаки нутқ хабарига боғлаш мумкин.

Бундан ташқари, инглиз тилини ўрганувчи "The Queen and Her relatives", иборасини грамматик жиҳатдан тўғри ифодалаши мумкин, аммо британиялик "The Queen and Her relatives" нимани англатишини деярли тушунмайди; ёки, масалан, Қахрамон ибора-муаллиф ғояларининг намояндаси - "The hero is the loudspeaker of the author" (муаллифни карнайи) деб таржима қилинган. Бундай қизиқишлар жуда кенг тарқалган.

Нутқ хабарини тушунишнинг тўртинчи, дискурсив даражаси маълум бир одамларга хос бўлган нутқнинг коммуникатив моделини таҳлил қилишни ўз ичига олади. Ижтимоий-маданий шартли нутқ хатти-ҳаракатларининг моделлари шунчалик фарқ қилиши мумкинки, уларнинг беҳабарлиги ёки тушунмовчилиги маданиятлараро алоқада қайғули муваффақиятликка олиб келади. "Дискурсив даражада ахборот хулқ-атвор, урф-одатлар, динлар ва табуларнинг миллий тарихий ва маданий хусусиятларининг мураккаб бирлашмаси бўлган ўзига хос ижтимоий-маданий филтрдан ўтади." Шундай қилиб, чет тилидаги оғзаки ва ёзма нутқ хабарини, шу жумладан ҳазил-мутойибани тушунишда муваффақият кўп жиҳатдан ўрганилаётган маданият тилининг асосий хусусиятлари, шунингдек миллий урф-

одатлар, қадриятлар тизими, одатлар, урф-одатлар, турмуш тарзи ва ҳатто одатий хурофотлар қанчалик яхши маълумлигига боғлиқ. Семантик сатҳда фақат тил бирликларининг лексик фонигина очиб берилади. Этносемантик даражада эса, лисоний бирликларнинг ижтимоий-маданий заминини тушунишни назарда тутати. Тил бирликларининг лексик ва ижтимоий-маданий асослари ўртасидаги фарқни айрим мисоллар орқали кўрсатиш мумкин. Шундай қилиб, “foreigner” сўзининг лексик фонига унинг бевосита маъноси, яъни хориждан келган киши (бошқа мамлакатдан келган киши), “foreign” сўзининг лексик фонига хорижий (бошқа мамлакатга хос бўлган нарса) тушунтирилади ва очиб берилади. Юқорида айтилган сўзларнинг ижтимоий-маданий фон инглизлар, қоида тариқасида, бу сўзлар салбий нуқтаи назардан ишлатилади, бу орқали, уларнинг ватанпарварлиги кўрсатилади, яъни хорижий ҳамма нарса учун антипатия кўрсатилади.

Ўқишни ўрганиш жараёнида, тил бирликларининг лексик ва ижтимоий–маданий асослари билан ишлашдан ташқари, талабалар эътиборини маданий ҳақиқатларга қаратиш ҳам муҳимдир, бу нафақат объектив воқеъликнинг махсус объектлари, балки махсус референтлар - объектив воқеъликнинг элементлари сифатида ҳам кўриб чиқилиши керак, бу шахснинг онгида акс этади, яъни. ушбу лингвистик ифода ўзаро боғлиқ бўлган фикр объектларидир. Матнларнинг маданий қатлами ҳақида шубҳа йўқ, чунки Г. Д. Томашина, " аслида тил ва маданият ўртасидаги яқинлик энг аниқ намоён бўладиган жиҳатдир: жамиятнинг моддий ва маънавий ҳаётида янги воқеликларнинг пайдо бўлиши тилда воқеъликларнинг пайдо бўлишига олиб келади ва янги воқеъликларнинг пайдо бўлиш вақти жуда аниқ белгиланиши мумкин, чунки луғат ижтимоий ҳаётда барча ўзгаришларга таъсир қилади." Матнни ижтимоий-маданий таҳлил қилиш учун махсус алгоритмни ишлаб чиқиш, тил белгисини идрок этишни кутиш ва уни декодлашга имкон бериш керак.

Бу ўқувчиларга ўқиётган нарсанинг маъносини аниқроқ аниқлашга ва инвариант ахборотни ёритишга ёрдам беради. Бундан, юмористик адабиётларни ўқиш алгоритми моделга мувофиқ, махсус жанр хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ва матн турига қараб (латифа, ҳазил, ҳазил ҳикояси) ишлаб чиқилиши керак деган хулоса келиб чиқади. Ҳазил матни ҳар қандай маданий матннинг ягона функцияларига ега, шунинг учун ҳазил матнларини ўқиш маҳаллий инглиз тилида сўзлашувчиларнинг маданияти ва ҳаётини яхшироқ тушунишга ёрдам беради. Маданият (ҳақиқий дунё) матнни, айниқса кулгили матнни сақлаб қолиш учун энг мос муҳитдир, чунки кулгили матнлар кўпинча маданий маълумотлар билан тўлдирилади. Юқорида айтилганларнинг барчаси матннинг лингвистик таҳлилидан ташқарига чиқиш, ўқишнинг ижтимоий-маданий мазмунини биринчи ўринга чиқариш зарурлигини кўрсатади.

Шундай қилиб, анъанавий ўқишни ўқитишдан ажратиш ва ҳақиқий ижтимоий–маданий таркибни таҳлил қилишга ўтиш лингводидактиканинг замонавий мақсади - чет тилини ўрганиш ўз-ўзидан мақсад сифатида эмас, балки маданиятни билиш воситаси сифатида амалга оширилишини таъминлаши керак.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Томахин Г. Д. Реалии в языке и культуре // Иностранные языки в школе. 1997. № 3. 13–18.б
2. Саланович Н. А. Обучение чтению аутентичных текстов лингвострановедческого содержания // Иностр. языки в школе. 1999. № 1. 18–21.б

ХОРИЖИЙ ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ИНТЕРФАОЛ МЕТОДЛАРНИ ҚЎЛЛАШ

Худайберганова Гўзал

Хоразм вилояти Кўшкўпир тумани

5-сон ИДУМининг немис тили фани ўқитувчиси

Тел + 99-897-456-31-07 go`zalhudayberganova@gmail.com

Аннотация: Таълим олувчиларни фаоллаштирувчи ва мустақил фикрлашга ундовчи, таълим жараёнининг марказида таълим олувчи бўлган хақида сўз юритилади.

Калит сўзлар: Методлар , муаммоли вазият, таълим, дарс жараёни.

Хорижий тили дарсларида дарс жараёни оқилона ташкил қилиниши, таълим берувчи томонидан таълим олувчиларнинг кизиқишини орттириб, уларнинг таълим жараёнида фаоллиги муттасил рағбатлантирилиб турилиши, ўқув материални кичик-кичик бўлақларга бўлиб, уларнинг мазмунини очишда ақлий хужум, кичик гуруҳларда ишлаш, баҳс-мунозара, муаммоли вазият, йўналтирувчи матн, лойиҳа, ролли ўйинлар каби методларни қўллаш ва таълим олувчиларни амалий машқларни мустақил бажаришга ундаш талаб этилади.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методи - таълим олувчиларни фаоллаштириш мақсадида уларни кичик гуруҳларга ажратган ҳолда ўқув материални ўрганиш ёки берилган топшириқни бажаришга қаратилган дарсдаги ижодий иш.

Ушбу метод қўлланилганда таълим олувчи кичик гуруҳларда ишлаб, дарсда фаол иштирок этиш ҳуқуқига, бошловчи ролида бўлишга, бир-биридан ўрганишга ва турли нуқтаи- назарларни кадрлаш имконига эга бўлади.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методи қўлланилганда таълим берувчи бошқа интерфаол методларга қараганда вақтни тежаш имкониятига эга бўлади. Чунки таълим берувчи бир вақтнинг ўзида барча таълим олувчиларни мавзуга жалб эта олади ва баҳолай олади. Қуйида “Кичик гуруҳларда ишлаш” методининг тузилмаси келтирилган.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методининг босқичлари қуйидагилардан иборат:

1. Фаолият йўналиши аниқланади. Мавзу бўйича бир-бирига боғлиқ бўлган масалалар белгиланади.

2. Кичик гуруҳлар белгиланади. Таълим олувчилар гуруҳларга 3-6 кишидан бўлинишлари мумкин.

3. Кичик гуруҳлар топшириқни бажаришга киришадилар.

4. Таълим берувчи томонидан аниқ кўрсатмалар берилади ва йўналтириб турилади.

5. Кичик гуруҳлар тақдимот қиладилар.

6. Бажарилган топшириқлар муҳокама ва таҳлил қилинади.

7. Кичик гуруҳлар баҳоланади.

«Кичик гуруҳларда ишлаш» методининг афзаллиги:

- ўқитиш мазмунини яхши ўзлаштиришга олиб келади;
- мулоқотга киришиш кўникмасининг такомиллашишига олиб келади;
- вақтни тежаш имконияти мавжуд;
- барча таълим олувчилар жалб этилади;
- ўз-ўзини ва гуруҳлараро баҳолаш имконияти мавжуд бўлади.

«Кичик гуруҳларда ишлаш» методининг камчиликлари:

• баъзи кичик гуруҳларда кучсиз таълим олувчилар бўлганлиги сабабли кучли таълим олувчиларнинг ҳам паст баҳо олиш эҳтимоли бор;

- барча таълим олувчиларни назорат қилиш имконияти паст бўлади;
- гуруҳлараро ўзаро салбий рақобатлар пайдо бўлиб қолиши мумкин;
- гуруҳ ичида ўзаро низо пайдо бўлиши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Азизхўжаев. Н.Н. Ўқитувчи тайёрлашнинг янги педагогик технологияси. Т.2000

2. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни. 1997

ПЕЙСАЖ В «СЕВАСТОПОЛЬСКИХ РАССКАЗАХ» Л.Н.ТОЛСТОГО

Бекчанова Дурдона Исмаил кизи

Тупроккалинского раёна учительница
русского языка и литературы средней
общеобразовательной школы №19
Телефон: 998995009305

Рахимова Санобар Батировна

Тупроккалинского раёна учительница
русского языка и литературы средней
общеобразовательной школы №19
Телефон: 998975122603

Анотация: Мировая литература не знает более сильного, страстного и последовательного разоблачителя недостатков общества, чем Лев Толстой. Невозможно себе представить ни русской, ни мировой литературы без великого русского писателя Л.Н.Толстого.

Ключевые слова: Лев Толстой, мировой литературы, русского писателя, «Азбука», «Казачьи», романы «Анна Каренина», «Война и мир», «Воскресение», пьесы «Власть тьмы», «Живой труп», текст.

Л.Н.Толстой (1829-1910)-русский писатель XIX и начала XX вв. Он известен такими своими книгами, как автобиографическая трилогия «Детство», «Отрочество», «Юность», позже выходят в свет повесть «Казачьи», романы «Анна Каренина», «Война и мир», «Воскресение», пьесы «Власть тьмы», «Живой труп».

Л.Н.Толстой заботился и о детях. Он создал много басен, сказок и рассказов для детского чтения. Написал Л.Н.Толстой для крестьянских детей «Азбука» и «Новую Азбуку».

Великий писатель стремился дать детям доступные им сведения о законах природы, советовал, как практически использовать эти законы в крестьянском быту и хозяйстве. Произведения Л.Н.Толстого разрабатывают важные нравственные проблемы, дают анализ внутреннего мира героев, отличаются художественным совершенством формы, поэтической ясностью и лаконизмом языка.

«Севастопольские рассказы Л.Н.Толстого посвящены героической обороне черноморской крепости, которая, несмотря на самоотверженность защитников, была оставлена вследствие экономической слабости крепостной России. Главный герой рассказов – это правда.

Л.Н.Толстой сам был участником обороны Севастополя, поэтому его рассказы являются драгоценным свидетельством очевидца, который обладал не только художественной наблюдательностью, но и умением оценивать события с исторической стороны.

Данная научная статья посвящена рассмотрению вопроса о композиционной и идейной роли пейзажа в «Севастопольских рассказах» нельзя не обратить внимания на то, что Л.Н.Толстой избегает говорить о каком-либо из рассказов в отдельности. Очевидно, в его представлении, это нечто единое, нерасторжимое, что объединяется не только общностью содержания, использованием одинакового материала, сквозным героем, но и также важно единство авторского отношения к изображаемому. В цикле сюжет зависит от характеров, от их развития, от авторского отношения к ним.

В «Севастопольских рассказах» характер Солдата развивается по двум каналам, в двух планах: один создаётся, собственно, сюжетом, второй-пейзажем. И рядом с бодрой линией сюжета развивается линия пейзажа. И чем выше оптимистический накал первой линии, тем мрачнее пейзажи, тем скорбнее сокровенные мысли писателя.

Л.Н.Толстой в рассказах наряду с показом патриотизма русского солдата, усиливает и пейзаж. Все кругом мрачно, холодно, сыро и чёрно, «а все-таки в герое живет вера в несокрушимость русского оружия».

Безымянный герой «Севастополь в декабре» входит в трактир и слушает бодрые разговоры бывалых севастопольцев. И автор делает такой вывод: «В полчаса, которые вы провели в трактире, погода успела перемениться: туман, расстилавшийся по морю, собрался в серые, скучные, сырые тучи и закрыл солнце; какая –то печальная изморозь сыплется сверху и мочит крыши, тротуары и солдатские шинели...»

Л.Н.Толстой даёт картину города в следующем пейзаже: «Уже вечерет . Солнце перед самым закатом вышло из-за серых туч, покрывающих небо, и вдруг багряным светом осветило лиловатые тучи, зелёноватое море, покрытое кораблями и лодками, колыхаемое ровной, широкой зыбью, и белые строения города, и народ, движущийся по улицам. По воде разносятся звуки какого-то старинного вальса, который играет польковая музыка на бульваре, и звуки выстрелов с бастионов, которые странно втярят им».

Пейзаж в «Севастопольских рассказах» Л.Н.Толстого занимает совершенно определенное место и выполняют роль своеобразного контраста к повествованию. Пейзаж в цикле Л.Н.Толстого не только средство создания типического образа, не только средство эмоционального воздействия на читателя, но и средство выражения авторского отношения к изображаемой действительности.

Литература:

1. Толстой Л.Н. Полное собрание сочинений в 4-ти томах. М.,1954
2. Толстой Л.Н. Собрание сочинений в 12-ти томах. М.,1987

О’РТА ТА’ЛИМ ТИЗИМИДА ОНА ТИЛИ ФАНИНИ О’ҚИТИШНИНГ МУАММОЛАРИ

Madrimova Gulbahor Abdirimovna

Xorazm viloyati Tuproqqal’a tumani
19-maktabning ona tili va adabiyot fani o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili dars va darsliklarida uchraydigan ayrim kamchiliklar va ularni hal qilish bo’yicha kerakli tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so’zlar: ona tili, darslik, ta’lim, til, lug’at, ona tili, xatolik, o’qituvchi, muammo, dars, bog’lovchi.

Bugungi kunda ona tilimizni o’rganish, uning sofligini saqlab qolish dolzarb vazifalardan biri sanaladi. Ona tilimizning milliyligini, sofligini saqlab qolish, unga bo’lgan hurmatni oshirishda insonlarda bilim bo’lishi lozim. Bilim esa, albatta, maktablardagi fan o’qituvchilari tomonidan beriladi, - desak adashmagan bo’lamiz. Har bir yetishib kelayotgan yosh avlodning ona tilimizda ravon va mustaqil tarzda so’zlashida o’qituvchilarning xizmatlari benihoya cheksizdir.

Bugun ta’lim sohamizda ona tili fanini o’qitishda ba’zi bir muammolar ham mavjudki, bular tilimizning sofligiga, milliyligiga, boyligiga putur yetkazayotgan holatlarni yuzaga keltirib chiqarmoqda. Natijada ushbu fanni o’qitishda, o’quvchilarga tushunarli qilib yetkazib berishda ba’zi bir qiyinchiliklar ko’zga tashlanmoqda. Bu holatlar esa, albatta, ta’lim sifatiga ham salbiy ta’sir ko’rsatmoqda. Quyidagilar bugungi kun ona tili fanini o’qitishda yechilishi kerak bo’lgan muammolar sanaladi:

O’qituvchilarning sof adabiy tilda so’zlashmasligi. Ha, aynan bugungi ta’lim tizimimizda shunday ona tili fanini o’rgatuvchi o’qituvchilar borki, o’zlari ona tilimizda sof tarzda so’zlashishni bilmay turib, o’quvchilarga ta’lim bermoqda.

Tilimizning sofligiga e’tibor bermagan, kerak bo’lganda o’zbek tilidagi muqobil so’zlarni topa olmasdan, uning o’rnida boshqa tillardan kirib kelgan so’zlarni ishlatadigan, tilimizni hurmatsizlantiradigan o’qituvchilar qanday shogird tayyorlashlari mumkin?

Ona tili darslarimizning o’zbek tilida emas, boshqa tillarda o’tilishi. Bu holatni shahar maktablaridagi sinflarda ko’p uchratamiz. Ona tili darslari jarayonida tojik, rus tilidan foydalanib o’quvchilarga o’z ona tilimizni o’rgatayotgan o’qituvchilar ham uchrab turibdi. Axir, o’quvchilar o’z ona tilisi – davlat tilini boshqa tillarda qanday qilib o’rganadi? Bir jumlani o’zbek tilida to’g’ri tushuntira olmaydigan yoshlarning o’sha fikrni to’g’ri va ravon yozib bera olmasligi - bu boshqa masala.

Yangi yaratilayotgan darsliklardagi berilgan lug’at so’zlar asosida biror bir qo’llanmaning yaratilmaganligi. Bu hozirgi maktablardagi eng dolzarb masala sanaladi. Yangilangan ona tili darsligiga e’tibor bersak, ko’plab matnlar va o’sha matnlar asosidagi lug’atlar berilganligini ko’ramiz. Ba’zi lug’atdagi so’zlarni o’zimiz zo’rg’a topib, o’quvchilarga yetkazamiz. Lekin o’quvchilar bu lug’at so’zlarning ma’nosini qayerdan topishadi? Ularning izlanishlari uchun ham biror bir darsliklarga asoslangan lug’atlar jamlanmasini yaratish vaqti kelmadimikan?

Darsliklardagi berilgan qoidalarning bir – biriga mos tushmasligi. Maktab darsliklarini bir – biriga taqqoslab turib, bir sinfda berilgan ma’lumotning boshqa bir sinfdagi shu mavzuga oid bo’lgan ma’lumotdan farq qilishini kuzatishimiz mumkin. Misol uchun, 5-sinf ona tili darsligida gapning ifoda maqsadiga ko’ra turlari to’rt xil deb ko’rsatilgan bo’lsa, 10-sinf ona tili darsligida faqat uchta haqida ma’lumot berilgan. 5-sinf ona tili darsligida ilmiy va kasbiy atamalar deyilgan mavzu bor. 10- sinf ona tili darsligida esa ilmiy atamalar terminlar deb atalyapti. O’qituvchilar esa o’quvchilarga ularning bir narsani anglatuvchi tushuncha ekanligini tushuntirgunicha qancha vaqt o’tishini o’ylab ko’rganmisizlar? O’quvchilarning hammasi ham birdaniga buni tushuna olmaydi-ku! Yoki 9-sinf darsligida qo’shma gaplar bog’lovchi vositalariga qarab uch turga bo’linishi haqida ma’lumot bor: bog’langan, ergashgan va bog’lovchisiz. Ammo 10-sinf darsligi “Qo’shma gaplar uslubiyati” mavzusida qo’shma gaplarning bog’lovchi vositalariga ko’ra ikkiga: bog’lovchili va bog’lovchisiz turlarga bo’linishi ko’rsatilgan. Bunday misollarni ko’plab toppish mumkin. Shu o’rinda bir haqli savol tug’iladi: “Bunday holatda o’qituvchilar qanday yo’l tutishi kerak? Axir, o’quvchilar uchun darslik eng muhim va ishonchli manba sanaladi-ku!” Nazarimizda, darsliklar ustida ham puxta ishlash vaqti keldi.

Pedagog kadrlarning an’anaviy usuldagi darslardan voz kecholmaganliklari. Bu muammoni

istagan ta’lim muassasasida uchratishimiz mumkin. O’qituvchilar hali hamon ko’chirib yozish, mashq bajarish, savolga javob berish kabi usullardan foydalangan holda dars o’tmoqdalar. Ko’pchilik o’qituvchilar kompyuter texnologiyalaridan foydalanishni bilishmaganligi yoki maktablarda darsni zamonaviy usulda o’tishning iloji yo’qligi uchun ham an’anaviy usullardan foydalanishmoqdalar. Sinflarda o’quvchilar sonining ko’pligi ham an’anaviy usulning umrini uzaytirmoqda. Bir xil vazifa bajaradigan, har darsda savolga javobni kitobdan bir amallab o’qib beradigan, mashqni ko’chirib kelganligi uchun baho oladigan o’quvchilarning soni ortib bormoqda.

O’quvchilarni darsga jalb qilish uchun ham zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishimiz kerakligi bugungi kun ta’lim tizimimizning asosiy vazifalaridan biri sanaladi.

Yuqorida sanab o’tilgan muammolarga yechim topilmas ekan, ona tilimizning sofligini saqlab qolishimiz, tilimizga bo’lgan faxr – iftixor tuyg’ularini o’quvchilar ongiga singdirishimiz qiyin bo’ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shayxislamov, N. (2020). Ona tili darslarida o’quvchilar nutqini o’stirishning asosiy yo’nalishlari.
2. Shayxislamov, N. Z. (2020). Tilshunoslik keng qamrovli fan sifatida.
3. O’rta ta’lim maktablarining ona tili darsliklari.
4. Internet saytlari.

USMON NOSIR IJODINING O‘ZIGA XOS TOMONLARI

Qadirova Qizlarxon Komuljonovna

Xorazm viloyati Tuproqqal’a tumani

19-maktab o‘qituvchisi

Telefon:+998999654228

qizlarxon1989@gmail.com

Mahmudova Mardona Otabek qizi

Xorazm viloyati Tuproqqal’a tumani

20-maktab ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Telefon:+998991183940

Annotatsiya: Ushbu maqolada Usmon Nosirning “Unutmas meni bog‘im” to‘plamidagi bir qator she‘rlar hamda ularda mavjud muhitning, tabiatning ta‘sirini yoritish; ijodkor, lirik qahramonning o‘ziga xos ijodini adabiy-estetik tahlillash xususida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: “Unutmas meni bog‘im”, “Mehrim”, “Yurak”, “Yana she‘rimga” she‘rlari, Usmon Nosir, mavzu va mazmun, o‘ziga xoslik, mehr, sabr, lirika va tabiat.

Iste‘dod shunday bir gavharki, u dengiz tubida, sadaf ichida ham gavhar; iste‘dod shunday bir zilol irmoqki, uning har qatrasida daryolarning qudrati, ummonlarning teranligi bor; iste‘dod shunday bir gulki, uning har bir ochilmagan g‘unchasida chamanlarning bo‘yi, tarovati bor. Usmon Nosir iste‘dodi ana shunday gavhar, ana shunday irmoq, ana shunday g‘uncha edi, - degan edi buyuk shoirimiz Erkin Vohidov.

Darhaqiqat, nihoyatda ziyrak, idrokli, keng mushohadali, o‘ta qiziquvchan, uquvli, bilimga chanqoq, mehnatkash she‘riyatga maftun qalb sohibi – Usmon Nosir! Ijodkorning yangroq lirikasi soddalik va jozibadorlikning eng yaxshi namunasi, qaynoq hissiyot bilan to‘yingan betakror asarlardan tarkib topgan. Shoir shu qaynoq hissiyot bilan o‘z taassurotini yurak orqali bayon qilar, yurak orqali ijod qilishi tufayli yurak shoiri sifatida tanilgan edi.

Yurak, sensan mening sozim,

Tilimni nayga jo‘r etding.

Ko‘zimga oyni berkitding,

Yurak, sensan ishqibozim.

Yurak orqali ijodkor ruhiyatidagi jo‘shqinlikni, maqsadini kuylashni, agar Vatan rozi emas bo‘lsa, chaqmoq kabi isyon qilishga undashida ko‘rishimiz mumkin.

Shoir asta yuragimning dardi – naqshisan deb she‘riyatga yuzlanadi va butun dardini u bilan bo‘lishadi. Natijada she‘riyat ko‘prik bo‘lib, Usmon Nosirni Geyne hamda Lermontov asarlari tomon undaydi, ular bilan o‘rtoq tutinadi. Ijodkor endi batamom she‘riyatga bog‘lanib qoladi.

Butun umrim sening bo‘yningda,

Saharda qon tupursam, mayli.

Men – Majnunman, she‘rim, sen – Layli!

Ijod mahsuliga oshiqlik va uni Layli deya jonlantirish (agarda she‘rni yozmaganda, telba holatga tushish, Laylini yo‘qotgan Qays (Majnun) holatiga qiyoslangan) bu Usmon Nosirga xos yangiliklardan edi. Bundan tashqari shoir she‘riyatida falsafiy fikrlash, teran mushohada, voqelikni lirik tasavvur qilish kabi o‘ziga xoslik mavjud bo‘lib, bular yurak sadosi bo‘lib yangradi, mehr o‘ti bo‘lib olovlandi. Tug‘ma talant sohibining “Yurak”, “Mehrim” deya nomlangan she‘rlari ham buning yaqqol namunasi. Usmon Nosir she‘rlarining mavzusi, mazmuni va tabiatiga qarab adabiyotshunos olim Ibrohim G‘ofurov Usmon Nosirni “Yo‘lchi”, - deb ataydi. “U o‘zini Yo‘lchi deb atashni yaxshi ko‘radi”, - deydi.

Yo‘lchiman, manzilim dengizdan nari,

Lojuvard ufqning tubiga yaqin.

Ko‘nglimda dardlarim daryodan oqin

Chayqalar, ko‘zlarim tikilgan sari, o, yo‘llar!

Yo‘llarga ko‘z tikkan Usmon Nosir ijodining muxlisasiman. Ijodkor she‘riyatidagi insoniy ruh, yurak bilan kuylash, she‘riyatga oshiqlik yosh, biz kabi avlodlarga ma‘naviy ozuqa deb hisoblayman va shoir yashnashiga sababchi bo‘lgan bu bog‘ni asrayman.

Bargdek uzilib ketsam,

Unutmas meni bog‘im.
Ishimni hurmat qilur,
Gullardan haykal qurur,
Ming yillardan keyin ham
Unutmas meni bog‘im!

Aslini olganda she‘rlarining har bir misrasi ayni haqiqat. Haqiqatan ham uning yozgan kitoblari hali hamon hurmat qilinib, sevib o‘qib kelinmoqda. She‘rlari esa yurak sadosi kabi yangrab kelmoqda. Usmon Nosirni yurtimiz gazetalarida “O‘zbekning Lermontovi” degan nom ostida chop etishgan edi. Usmon Nosirning o‘zi aytganidek, uni Vatan, xalqimiz, adabiyot unutmadi! Albatta, bu go‘zal va dilga bulbul xonishidek yoqimli sadolarda aks etgan san‘at mo‘jizalarini eslash, hurmat qilish va ruhlarini yod etish biz kabi havaskor ijodkorlarning vazifamizdir:

Ulug‘ bu san‘atning sehri aslida
Qalblarga abadiy muhrlanajak.
Ajdodlar ruhidan kuch olgan, shoir
Sizni unutmagay nurli kelajak.
Bog‘ingiz iforli nargizlarining,
Limmo-lim shirasini yoshlar totajak.
Mehnatning zavqini tuygan bog‘bondek
Bog‘ingizga gullar ekar kelajak

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

- 1.Sultonmurodov O., Ahmedov S., Qo‘chqorov R. Adabiyot : 8-sinf uchun darslik.-Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi adabiyot va san‘at nashriyoti -2019.
- 2.Usmon Nosir. Unutmas meni bog‘im-Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi adabiyot va san‘at nashriyoti-1988.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ

Саидова Шоира Бахтиёровна

Тупроккалинского раёна учительница
русского языка и литературы средней
общеобразовательной школы №19
Телефон: 998975104084

Машарипова Назокат Уктамбоевна

Тупроккалинского раёна учительница
русского языка и литературы средней
общеобразовательной школы №19
Телефон: 998330804148

Аннотация: Наблюдения над образными антропонимическими символами народных пословиц и поговорок отчетливо вскрывают их органическую связь с традиционной символикой и русской национальной культурой.

Ключевые слова: Народная фразеология, пословицы, поговорки, антропоним, значения и текст.

Народная фразеология – это не только древность, дошедшая до нашего времени в языке вой образности, но и традиция национальной языковой эстетики и русского национального менталитета. Пословицы и поговорки – это тот языковой материал, который позволяет дать оценку нравственным отношениям человека в разных жизненных ситуациях. Антропонимы в пословицах и поговорках играют особую роль в раскрытии содержания той или иной оценки, с их помощью могут быть уточнены значения, а главное раскрыты мировоззренческие помыслыобразных народных суждений.

В антропонимических пословицах и поговорках запечатлены советы земледельцам, краткосрочные и долгосрочные прогнозы погоды и житейский опыт: Федул – теплый весенний ветер подул; с Ерофея холода овечка на Егорья наестся; на Феофана туман – узожай на лен и коноплю и другие.

В пословицах и поговорках зафиксированы не только официальные календарные имена, но и их наиболее известные народные варианты, которые появились в результате слияния смежных гласных, например: Феодат, Федот: голодному федоту и щи в охоту; Фетинья стара, да Федоту мила. В святцах отмечено несколько дней памяти Федота, но народ выделил весеннего и осеннего Федота – Федот-Ледостав: мученик Федот лед ведет. Коли на св. Федота на дубу макушка с опушкой, будешь мерить вес кадушкой.

В некоторых пословицах используется мужской антропоним Иван как символ национального имени: «Добрый Иван – и людям, и нам, Худой Иван – ни людям, ни нам». Старообрядцы охотно дают детям старинные имена, давно забытые в православной России, видя в этом одно из проявлений у важи тельного отношения к вековым традициям своего народа: «Зимой – Фомой, летом – Филоретом, он всякий бивает»; «Пусти Секлетинью вперед – она любому голову оторвет», но гораздо чаще встречаются в шуточных поговорках, присловьях, прибаутках. Паремии с именами собственными используются для лаконичной характеристики людей, каких-то жизненных обстоятельств. «Многообразие имен открывает дополнительные возможности для звукописи и рифмовки», придает парамиям особую стилистическую окраску: «Как быть, как не быть, Юрке старостой не быть».

Много старинных имен встречается в русских пословицах, поговорках: «Фалалей в избе не нашел дверей»; «Сыта Улита, коли гущи не ест». Многие русские паремии со старинными именами вышли из живого употребления и знакомы нам только по сборникам пословиц.

Собственные имена в русских пословицах и поговорках выявляют историю быта и русскую народность. Мужских имен в них больше, чем женских. «Часть русских пословиц с личными именами являются нейтральными с точки зрения эмоционально-экспрессивной окраски в отличие от пословиц личностно-характеризующих ярким спектром оценочных оттенков». «Аринушка Маринушки не хуже»; «Хороша дочь Аннушки, коли хвалит мать да бабушка».

Использование русских личных имен в пословицах и поговорках свидетельствует об их

вхождении в систему слов исконно русского происхождения.

Такие пословицы и поговорки отражают национальное самосознание, культуру, быт русского народа.

Литература:

1. Зинин С.И. Имена персонажей в художественной литературе. М.,1970
2. Полякова Е.Н. Из истории русских имен и фамилий. М.,1975

ИЗУЧЕНИЕ ЛЕКСИЧЕСКОЙ СИНОНИМИИ НА ЛЕКЦИИ И НА ПРАКТИЧЕСКОМ ЗАНЯТИИ ПО СОВРЕМЕННОМУ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Орипов Эгамберди Зулунович

Преподаёт русский язык и литературу в школе № 63
Шахриханского района Андижанской области
Республики Узбекистан.

Аннотация: в данной статье анализируются синонимы русского языка и их духовные типы.

Annotation: This article analyzes the synonyms of the Russian language and their spiritual types.

Ключевые слова: синоним, синонимия, лексикология, слова.

Key words: synonym, synonymy, lexicology, words.

Синонимия (греч. *synonymia* – одноименность) является ярким и убедительным доказательством системных отношений в лексике в сфере групп близких по значению слов 109. К лексическим синонимам относятся близкие или тождественные по значению слова, по-разному называющие одно и то же понятие, но отличающиеся друг от друга либо оттенками значений, либо стилистической окраской, либо одновременно обоими признаками. Например, быстрота – стремительность; верный – неизменный, преданный; иссякнуть – истощиться, исчерпаться; легко – несложно, просто, элементарно; конечно – разумеется, безусловно, бесспорно, несомненно и т. д. Поскольку лексическая синонимия – явление семантическое, то наиболее существенным ее признаком будет близость или тождество значения. Если такая соотнесенность нарушается, нельзя говорить о лексической синонимии. В синонимические отношения вступают далеко не все слова. Не синонимизируются в литературном языке имена собственные, названия жителей, многие конкретные наименования предметов быта. Не должны иметь синонимов термины, хотя практика создания и функционирования современных терминов дает примеры синонимии в этой области. Более того, так называемая абсолютная синонимия (полное совпадение значений) наблюдается преимущественно именно в современных терминологиях (ср. лингвист – языковед). Следовательно, синонимичные слова, взаимозаменяемые в одном из значений, утрачивают это свойство при их соотнесении с другим значением. С этим тесно связана проблема сочетаемости слов-синонимов с другими лексическими единицами, т. е. установление так называемых постоянно употребляемых контекстов. В этом проявляется существующая закономерность системности лексических связей различных слов (и групп слов) между собой, сложные и разнообразные преобразования в их отношениях. Синонимы возникают в языке постоянно. Это обусловлено рядом причин. Одной из основных является стремление человека найти в уже известных предметах, явлениях окружающего мира какие-то новые черты и оттенки, т. е. углубить и расширить существующие понятия окружающей действительности. Новый дополнительный признак понятия называется новым словом, сходным или тождественным по значению с уже имеющимися наименованиями. Например, с давних пор в языке существуют синонимы мир, вселенная с общим значением «совокупность всего, что существует, всех форм материи». Затем вошло в литературный язык слово мироздание, семантика которого отражает «системность, стройность всего существующего». Нередко возникновение синонимов обусловлено проникновением и освоением заимствованных слов, близких или тождественных по значению русским, например самолет – аэроплан. Например, так называемые межстилевые (стилистически нейтральные) наугад, бесплатный, вешать, карточный и многие другие имеют синонимы в разговорной речи: наобум, даровой, вздергивать, картежный. Для снижения стиля некоторые из них в разговорно-бытовой речи заменяются синонимами просторечного происхождения. Синонимы возникают и в том случае, когда предмету или явлению действительности по сравнению с общеизвестным значением дается иная эмоциональная оценка (торжественное, традиционно-поэтическое): лекарство – снадобье (шутлив., разг.) и бальзам, панацея (иронич., книжн.). Синонимы возникают в русском языке и в результате того, что хорошо развитая морфологическая структура языка позволяет использовать разные словообразующие

морфемы для сходных по значению слов, например: невинный – невиновный; необидный – безобидный; взрываться – разрываться, рваться; вздуться – раздуться; надуться; вспомнить – припомнить, вспомнать (разг.), помянуть (разг.); отчасти – частично; отяготить – отягчить (книжн.). Слова, семантически сближаемые между собой, сопоставляемые по тем или иным признакам в лексической парадигме, обладающие способностью взаимозаменяемости, характеризуются семантической устойчивостью, относительной независимостью от контекста, нормативностью, достаточной частотностью употребления. Это общеязыковая синонимия. Современная лексикография располагает несколькими синонимическими словарями. Наиболее полный из них – «Словарь русских синонимов и сходных по смыслу», около 5000 синонимических рядов, более 20 000 синонимов под ред. Абрамова Н. Для учителей был издан «Краткий словарь синонимов русского языка» В.Н.Клюевом. Объем его около 3000 слов. Словари синонимов – важное пособие при изучении словарных богатств языка, при практическом овладении лексическими средствами и использовании их в речи.

Список используемой литературы:

1. Антонова Л.Г. Ведение дневниковых записей как элемент профессиональной подготовки будущих учителей // Русский язык в школе. – 1988.
2. Бабенко Л.Г. Лексикология русского языка. Учебное пособие. Екатеринбург. 2008 г.З. Брицын М.А. Современный русский язык. – М.: Вища школа, 1983

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI RUS TILI FANIGA O‘RGATISHNING INTERFAOL METODLARI

Abdullayeva Asaljon,

Xorazm viloyati Bog‘ot tumani
19-maktab rus tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqola muallif boshlang‘ich sinif o‘quvchilarini rus tili faniga o‘rgatishning interfaol metodlar yordamida amalga oshirilishiga ahamiyat qaratgan

Kalit so‘zlar: individual, rus tili o‘qitish metodikasi, interfaol, an’anaviy ta’lim, noan’anaviy ta’lim

An’anaviy ta’lim bilan bir qatorda noan’anaviy, ya’ni zamonaviy interfaol metodlarning ta’lim jarayoniga kirib kelishida sog‘lom fikrli va yuksak ma’naviyatga ega bo‘lgan, mustaqil fikrli shaxsnitarbiyalash maqsad qilib belgilangan. Interfaol metodlar bir qator afzalliklarga ega. Bunda o‘quvchiga mustaqil fikrlashga, o‘z shaxsiy qarashlarini erkin bayon qilishga imkoniyat beriladi. Hozirda ta’lim metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy yo‘nalishlarda biri interfaol ta’lim va tarbiya usullarini joriy qilishdan iborat. Barcha fan o‘qituvchilari dars mashg‘ulotlari jarayonida interfaol usullardan borgan sari kengroq foydalanmoqdalar.

Xo‘sh, boshlang‘ich sinif o‘quvchilari bilan rus tilini o‘rgatish jarayonida qanday metodlardan foydalanish samaraliroq, deb o‘ylaysiz?

Bola uchun begona tilni o‘rganish jarayoni oson kechmaydi albatta. Bu jarayonda pedagogdan kuchli bilim, tajriba va kreativlik talab qilinadi. Avvalo, o‘quvchi rus tilidagi harflarni yaxshi tanishi va talaffuz eta olishi juda muhim. Bu til o‘rganishga qo‘yilgan birinchi qadam hisoblanadi. Bolalar nutqini rus tiliga moslashtirish orqali sekin-asta ularning bu tilda bilan qiziqishlarini orttirib boramiz. Masalan, sinf xonadagi jihozlar nomini rangli qog‘ozlarga ruscha tarjimasini yozib yopishtirib chiqish kerak. Devor, eshik, deraza, gilamcha, yozuv taxtasi, chiroq va hokazolar. O‘quvchi har gal xonaga rangli qog‘ozdagi shakllarga beixtiyor qaraydi va undagi yozuvni o‘qiydi. Natijada takrorlash natijasida o‘quvchi eng oddiy so‘zlarni o‘zlashtira boshlaydi. O‘quvchilarni bir-biri bilan oddiy diplomlar tuzishga odatlantrng. Muloqot jarayonida o‘quvchilarning so‘z boyliklari oshib boradi. Muloqot madaniyatini o‘rganadi. Bu jarayon o‘quvchilar bilimini kuchaytirib, til o‘rganiahga bo‘lgan ishtiyoqini oshirib boradi.

O‘quvchilar bilan birga turli xil qo‘shiqlar tinglash metodi ham yaxshigina samara beradi. Ham musiqiy dam olish, ham musiqa sadolari ostidan yangrayotgan qo‘shiq so‘zlarini aytish orqali ularning kayfiyati ko‘tarilib, o‘ziga bo‘lgan ishonchi ortib boradi. Oddiy rus kinolarini ko‘rishni ham tavsiya etgan bo‘lardik. O‘quvchi rus tili grammatikasini yaxshi bilishi, o‘rganishi mumkin. Lekin uning nutqi muloqot yordamida sayqallanib boradi, so‘z boyligi oshib, nutqiy savodxonlikka tez erishadi

Ish tajribadan kelib chiqib, shuni ham alohida aytib o‘tmoqchiman. O‘quvchiga darsning birinchi qismida takrorlanmas motivatsiya berish ham yaxshi samara beradi. Masalan, "Cho‘ntak xat" metodi. Bu metod darsning ilk daqiqalarida o‘tkaziladi. Dars boshlangan vaqtda o‘quvchilarning fikri tarqoq, kayfiyatlari ham turlicha bo‘lishi mumkin. Shunda har bir o‘quvchi rus tilidagi ijobiy so‘zlarni oddiy qog‘ozga yozishi kerakligi aytiladi. Masalan "красивый", "умная", "удачи", "мечта" kabi. So‘ng yozilgan bu xatlarni o‘quvchilar bir-birlari bilan alishadilar. Bu ham kun davomida ularga yaxshi kayfiyat ulashishi mumkin.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Barlos L.G. Rus tili. Stilistika. Moskva, 1998
2. Gorbachevich K.S. Zamonaviy rus adabiy tili normalari. Moskva, 1990

THEORETICAL BASES OF THE STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE LINGUISTIC AND REGIONAL ASPECT

Seytimbetova Aykumar Pulatbaevna

Senior teacher of the English Methodology Department,
Uzbekistan State University of World Languages

Abstract: the article deals with the issues based on "Linguistic and regional aspects of English phraseological units" which is connected with the problem of studying the linguistic features of universal and national universals in the language.

Keywords: language, phraseological units, linguistic and regional aspects.

Phraseological units have been the subject of special attention from linguists of different countries throughout the past century.

“Idiomatic phraseological expressions are one of the most specific aspects of the language, the study of which is of great scientific interest and requires, accordingly, a specific research approach” [1, p. 271].

The national and cultural specificity of phraseological units has recently become a traditional topic of research in the field of phraseology. Many works emphasize that phraseological units are nationally specific units of the language, “accumulating and transmitting the cultural potential of the people from generation to generation. They manifest the features of any national language, ... the spirit and originality of the nation are expressed in a unique way” [2, p. 5].

The study of human universals and their specifics in the culture of one people contributes to the understanding of their culture and worldview. This directs the work into the mainstream of modern linguistic and regional studies, which also determines its relevance.

The central place in the phraseological fund of the language is occupied by phraseological units-idioms, which are units of secondary nomination and are characterized by reproducibility in speech, idiomaticity, irreducibility (or partial deducibility) of meaning from the meaning of their constituent components, figurative basis and therefore expressiveness” [2, p. 7].

Despite the fact that phraseology is one of the most important objects of linguistic research, which is being paid more and more attention in modern science, many issues of theoretical, applied, phraseographic and methodological description of phraseology remain open or debatable.

The term "phraseology" is used for the name of a section of linguistics that studies all phraseological turns, regardless of the nature of their grammatical structure and meaning. It is customary to call phraseology the totality of all these turns "[2, p.5]

Along with phrases that arise in speech according to the rules of lexical and syntactic word compatibility existing in the language, phrases are noted in different languages that must be included in the dictionary, since they exist in the language itself as integral units of nomination and, like words, are not created, but reproduced in speech.

In some cases, reproduced phrases act as “composite names of realities, for the names of which there are no separate words in the language, in others they are a kind of expressive synonyms for individual words of phrases of an analytical nature” [1, p. 34]. Since such units are firmly fixed in the language, they sometimes retain words that themselves have fallen into disuse, or words in grammatical forms that have disappeared. Phrases of the first type (compound names) and phrases of the second type (they are often called idioms, idiomatic expressions) form special units in the lexical composition of the language, which are classified as phraseology and denoted as phraseological units (phraseological turns or phraseological units) [1, p. 280]. V. V. Vinogradov identifies four essential features of phraseological units:

- "Portable, figurative meaning, creating indistinguishability of phraseological combination", which in some cases can only be felt and anticipated, and not directly perceived and understood.
- Connotation, expression.
- None of the units included in the PU can be replaced by a synonym.
- Semantic interchangeability of only the entire phraseological unit.

The term "phraseological unit", introduced by V.V. Vinogradov, was supposed to designate those combinations that are not formed in the process of speech, but are reproduced according to tradition. Meanwhile, it is precisely the nature of stability that is sought for by phraseology, since

reproducibility according to tradition in itself cannot be considered a sufficient basis for attributing any phenomena to language, and not to speech. The problem of studying stable vocabulary complexes has always occupied the minds of many domestic and foreign scientists. “Along with regularly formed and changed phrases, a rather large number of phrases and statements are found in the language, which either lack a standard set of transformations, or do not allow any verbal transformative changes in their form at all. These are fixed phrases. Set phrases are diverse in their origin and stylistic coloring” [3, p. 23]. Thus, set phraseological units are widely used in all speech styles, but in a different function: if in scientific and official business speech, as a rule, general literary, inter-style stable turns are used, acting in a nominative function, then in fiction, in journalistic works, in colloquial speech, the expressive-stylistic side of phraseological units of a bookish and colloquial nature is often brought to the fore.

References:

1. Alefirenko N.F. Phraseology in the light of modern linguistic paradigms / N.F. Alefirenko. – M.: Elpis, 2008. – 271 p.
2. Dobrovolsky D.O. National and cultural specificity in phraseology / D.O. Dobrovolsky. - Tula, 1988. - 194 p.
3. Vinogradov V.V. On the main types of phraseological units. Selected works. Lexicology and lexicography. - M. P. 162-189.

LINGUACULTURAL FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH ETHNOGRAPHIC COMPONENTS

Seytimbetova Aykumar Pulatbaevna

Senior teacher of the English Methodology Department,
Uzbekistan State University of World Languages

Abstract: The national language tradition is closely connected with the consistency of phraseology. This indicator also acts as a carrier of linguistic and cultural information. The article describes linguacultural features of phraseological units with ethnographic components.

Keywords: the linguistic picture of the world, phraseological unit, linguacultural features of phraseological units.

The linguistic picture of the world is a reality reflected in the language through the prism of national perception. It reflects the linguistic representation of the perception of the world.

An important feature of the linguistic picture of the world, identified by scientists, is its national specificity. It is the originality of national experience that determines the peculiarities of the picture of the world of various peoples.

Phraseologisms constitute that part of the language picture of the world, which is an ethnic view of the world through the prism of standards, stereotypes and precedents of history and culture. The phraseological picture of the world is part of the linguistic picture of the world that has developed among native speakers. The specific features of the phraseological picture of the world include universality, national specificity, anthropocentricity, stability, expressiveness and fragmentary specificity.

Starting to consider the internal form of a phraseological unit, it is necessary to stipulate that the close mutual connection of the signifier and the signified in a linguistic sign does not always make it possible to clearly distribute between them the entire volume of linguistic and cultural specificity inherent in this sign. The measure of its manifestation at different levels and in specific phraseological units is different. The conventions of linguistic analysis require, in most cases, consideration of the characteristic features of national phraseology at each level separately. Therefore, preference is given to examples in which the analyzed feature appears most clearly or is most indicative of the stated point of view.

“Linguistic-cultural markedness of a signifier in a phraseological unit can arise both with the participation of contiguously marked components (proper names, lexemes-realities, exoticisms, etc.), and without the participation of such, due to the national motivation of the intraphrasal context.

The degree of linguistic mediation of extralinguistic national motivation is different. It (motivation) can either act as a semantic background of a rethought intraphrasal context, or is a direct verbalization of a motivating extralinguistic situation [3, p. 45-46].

In the first case, the linguo-cultural subtext of lexical motivation is found, for example, when analyzing the English proverb *experience keeps a dear school but fools learn in no other*. According to the signification, it is partially correlated with a number of Russian phraseological units: *на ошибках учатся; заставь дурака молиться.., что в лоб, что по лбу*, i.e. it has semantic parallels in another language.

“In the English language, there are a large number of phraseological units and stable combinations that have a national and cultural character and refer to different nationalities” [2].

In the view of native speakers, each ethnonym is assigned a certain set of stereotypes, which objectively or from the point of view of a native speaker reflects the character traits inherent in this ethnic group, features of intellectual and cultural development. In the process of acquiring by an ethnonym a number of additional connotations, it acquires new figurative meanings, which makes it possible for the ethnonym to function in the composition (PU). Therefore, ethnyonyms play a major role in phraseological units in the transfer of lexical meaning about a particular nation. The study of the types of country-specific attribution we have identified is also of considerable interest from the point of view of the functioning of phraseological units in a superphrasal context, especially in the text of a work of art, and their adaptation in literary translation. A requirement for the use of linguistic and regional component analysis in phraseology is to take into account the

categorical properties of a phraseological unit as a unit belonging to a higher than the word level of the linguistic hierarchy with a complex semantic organization.

Extensive semantic-structural connections between phraseological units, revealed in the process of research at various levels of linguistic analysis, are convincing evidence of the consistency of the phraseological fund.

The combination of synchrony and diachrony, which is the specificity of phraseological units as special language formations. The dichotomy of synchrony-diachrony is a reflection of the contradictory unity of the linguistic and extralinguistic in the internal structure of the linguistic sign.

References:

1. Gavrin S.G. The development of phraseology as a linguistic discipline (the main problems of phraseology in the semantic aspect) / S.G. Gavrin // Issues of vocabulary, phraseology and syntax. - Perm, 1974. - S. 271-286.
2. Guay E.Yu. Axiological aspect of English phraseography: Abstract of the thesis. ... cand. philol. Sciences / E.Yu. Guay. - M., 2009. - 21 p.
3. Dobrovolsky D.O. National and cultural specificity in phraseology / D.O. Dobrovolsky. - Tula, 1988. - 194 p.
4. Karasik V.V., Slyshkin G.G. Linguistic and cultural concept as a unit of research / V.V. Karasik, G.G. Slyshkin // Methodological problems of cognitive linguistics. - Voronezh, 2001. - S. 43-51.

SYNTACTIC PROBLEMS IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION (ON THE
EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)

Takhirova Sayyora Abdumannanovna

Toshkent shahar Olmazor tumanidagi

191-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi

Ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola sinxron tarjima davomida maktab o'quvchilar dars davomida duch keladigan sintaktik muammolarni yoritib beradi. Maqolada ushbu muammoga ba'zi yechimlar o'zbek va ingliz tillari misolida keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: so'z birikmasi, gap strukturasi, gap uzunligi, xotira, ega, kesim, ravish, to'ldiruvchi.

Annotation. This article defines the syntactic problems of simultaneous translation that interpreters are coming across and some solutions, offers are presented for solve this problem on the example of Uzbek and English languages.

Keywords: sentence structure, word combination, length of the sentence, memory, subject, verb, adverb, complement.

Simultaneous translation – is a kind of interpretation where the translation is performed simultaneously with the speech of the speaker. It is a complex process and requires careful preparation, both professional and technical. In addition, simultaneous interpreting requires tasks that are related to comprehension, semantic and syntactic decoding and they have to be carried out at the same time with lexical selection and language production tasks. This kind of interpretation is used in the forums, congresses, seminars, meetings of the UN, important international conferences and hearings in the Parliament of the European Union. Memory, talent, practice and experience are another area for consideration. Without having a good memory and talent, being a simultaneous interpreter is beyond remedy. Lambert said that, “Memory is one of the principal arguments for the complexity of simultaneous interpreting, and consequently the source of the perceived difficulty of the task, lies in the fact that it requires several different cognitive tasks to be carried out more or less concurrently” [2004]. Moreover, being a simultaneous interpreter requires having good nerves, strong attention, fluent speech and accent. Apart from that, every interpreter should be naturally talented and has a strong power of concentration, self-control as well as responsibility. Turning to the issue of facilities, simultaneous interpretation requires special equipment. As they need to be provided with, a specially prepared room and only the headphones should hear their voice. It should have a good sound insulation. Nothing should distract the translator, as he should not hear any noise.

Simultaneous translation is a complicated process; hence, it has several problems that we may face with during the interpretation:

- Having different patterns of syntax;
- Lacking the vocabulary related to the culture and national customs;
- Coming across too many complex and technical words or the words that are not common;
- Problems with numbers, names, geographical names;
- Difficulty in translating idioms and jokes;

In this article, I am going to give some information about syntactic problems of simultaneous translation and its effects to the speed and quality of interpretation on the example of Uzbek and English languages. Syntax is a proper order of words in a phrase or sentence. Syntax is one of the major components of grammar. It is impossible to build a sentence without syntax. According to Burgess, "It is syntax that gives the words the power to relate to each other in a sequence... to carry meaning of whatever kind as well as glow individually in just the right place". Uzbek and English languages are not bounded up with the same family. Thus, their sentence patterns are thoroughly distinctive as well. Following table shows fundamental differences of their syntax:

English subject+verb+object
Uzbek subject+object+verb

According to the table, in English language, sentence starts with a subject which can be used with adjective, after that comes verb and it can be followed by an object. For example, “Government (subject) adopted (verb) a resolution (object)”. In some ordinary sentences object does not exist. For instance, “Government (subject) adopted (verb)”. Not existence of the object can be seen in Uzbek language as well. The function and place of the subject is the same in both languages, subject can be followed by an adjective in Uzbek as well. Next to the subject, the object comes. In terms of verb, the verb of the sentence situated very end of the sentence. For instance, “Hukumat (subject) qaror (object) qabul qildi (verb) (Government adopted a resolution)”. As we can see, there is a large discrepancy between the verbs. Unlikely to Uzbek, in English language, verb comes right after the subject. Notwithstanding the verb, the place of the subject and the functions of the complement, adjunctive and attributive are nearly uniform. Therefore, in order to interpret the sentence from Uzbek to English, we should wait for the verb, which comes at the end of the sentence and in reverse. While waiting for the verb, interpreter will face with some problems, like forgetting some important details of the sentence or not being able to manage the time. Thus, he will try to predict the available word and tell it beforehand and that word will be incorrect; in that case, he will change the word and retell it. During the interpretation, several words will come to mind that connected to that sentence and choosing the right word or predict it correctly depends on the predictability of the interpreter. When interpreters listen to the recording, they automatically search for the appropriate variant of verb to the sentence. In Uzbek, according to syntactic structure, the verb comes at the end of the sentence. Consequently, to translate an Uzbek sentence into English one has to wait till the end of the sentence, and only then it is possible to translate. However, in simultaneous interpretation an interpreter cannot wait long. Therefore, anticipation and prediction abilities of translators become vital.

This can be exemplified in the process of interpreting from Uzbek into English: “O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti professional ta’lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimchachora tadbirlar to‘g‘risidagi farmonini imzoladi (The President of the Republic of Uzbekistan signed the resolution on improving professional education system). After listening to the beginning of the sentence sounding “O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti (The President of the Republic of Uzbekistan)”, interpreter will automatically predict following kinds of verbs which are can be used with that word: tashrif buyurdi (visited), qabul qildi (accepted), imzoladi (signed), e‘lon qildi (declared) and etc. Then, after listening to the continuation, “professional ta’lim tizimini yanada takomillashtirishga (on improving professional education system)” it will be more clear that that the verb is connected to some kind of resolution or decree and if it connects to this word the verb can be “imzoladi (signed)”. Now I will give the example to the sentence English into Uzbek which consists of only expanded subject and verb. However, this sentence is still a bit difficult to interpret due to expanded subject: “The issues of expanding cooperation among international and regional organizations has been discussed (Xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar doirasidagi hamkorlikni kengaytirish masalalari muhokama qilindi).” In this sentence, when interpreter listens at the beginning of the sentence “The issues of expanding (hamkorlikni kengaytirish masalalari)” he automatically analyse the words and predict several verbs like “considered (ko‘rib chiqildi)”, “reconsidered (qayta ko‘rib chiqildi)”, “discussed (muhokama qilindi)” or even the continuation of the sentence. To conclude, being simultaneous interpreter is one of the challenging occupations and it requires more effort, talent and practising regularly. To solve syntactic problems of simultaneous interpretation, one should:

- Form the skill of predictability by practising a lot in both source and target language;
- Try to enhance the speed of his interpretation;
- Improve capacity of the memory;
- Enrich vocabulary by learning daily;

References:

1. AmirShojaei – Translation of Idioms and Fixed Expressions: Strategies and Difficulties – June 2012.
2. Kilian.G.Seeber– Simultaneous Interpretation-2015
3. www.thoughtco.com/syntax-grammar-1692182

ОНА ТИЛИ ДАРSLARIDA FE'L SO'Z TURKUMINING O'RGANILISHI YUZASIDAN TAVSIYALAR

Karimova Fizuza Sobirovna

Toshkent shahar Uchtepa tumani

"Orom" 38-maktab ona tili va adabiyot fani

o'qituvchisi

Telefon nomeri :+998 94 674 73 53

Annotatsiya : Ushbu uslubiy tavsiyada fe'l va uning turlari, harakat va holat fe'llari, ularning grammatik vazifalari haqida so'z boradi. Uslubiy qo'llanma ona tili va adabiyot fani o'qituvchilari, abituriyentlar, maktab o'quvchilari uchun mo'ljallangan

Kalit so'zlar : fe'l, so'z turkumi, morfologiya, grammatik ma'no, grammatik shakllar, fe'l nisbatlari, shaxs-son, zamon, mayl

Kirish

Bugungi kunda tilshunos olimlar tomonidan ona tili darsliklaridagi mavzularni soddalashtirish borasida bir qator fikrlar berilgan va bu borada faoliyat olib borilmoqda. Bu, albatta, kelajakda ijobiy samara berishi tabiiy. Bugungi kun ona tili darsliklari asosan grammatik qonun-qoidalar asosida shakllangan. To'g'ri, o'quvchiga grammatik qonuniyatlarni o'rgatish juda yaxshi. Lekin besh qo'l barobar bo'maganidek, barcha o'quvchining iqdidori bir xil emas va o'zlashtirish darajasi ham. Xo'sh, nega ba'zi bir xorijiy davlatlar ham ilm-fan, sohasida, ham ma'naviy sohada bizdan ancha oldinlab ketgan. Chunki ular asosiy urg'uni nazariyaga emas, amaliyotda qaratadilar. To'tiqushdek yodlangan qonuniyatlarni, har kuni bir xil turdagi mashqlarni bajartirish, albatta, o'quvchini zeriktiradi. Amaliyotda esa u o'rganadi, o'zi ham bu jarayonda ishtirok etadi. Bugungi yangi nashr etilgan darsliklarda matn bilan ishlashga alohida e'tibor qaratilgan va bu matnlar ham har jihatdan o'quvchi uchun foydali va hayotda asqatadi. Ushbu uslubiy qo'llanma orqali o'qituvchilar, abituriyentlar, maktab o'quvchilari fe'l so'z turkumi, undagi e'tibor qaratilgan jihatlarni, ya'ni o'timli va o'timsiz fe'llar, fe'llarning vazifa shakllari, ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi, fe'lning ma'naviy guruhlarini o'rganish ko'nikmasiga ega bo'ladilar.

Fe'l so'z turkumini o'quvchilarga o'rgatishda e'tibor qaratiladigan jihatlarni talaygina. Ya'ni o'quvchi harakat va holat fe'llarni ajratishda qiynaladi. O'quvchi harakat va holat fe'llarini misollar bilan bog'lab o'quvchiga o'rgatishi kerak. Masalan, inson chopishi uchun harakat kerakmi, kerak. Demak, chopmoq harakat fe'li, qush uchishi uchun harakat kerakmi, kerak. Demak, uchmoq harakat fe'li. Uxlamoq holat fe'li, chunki inson holatini ifodalaydi eshitmoq harakat fe'li, eshitilmoq esa holat fe'li. Uhlamoq esa harakat fe'li, u deyish uchun ham harakat kerak, albatta.

Fel nima qilmoq?, nima bo'lmoq? sor'oqlariga javob bo'ladi va shaxs va narsalarning harakatini, holatini bildiradi. Masalan, Bog'bon gullarni parvarish qilardi gapida parvarish qilardi -fe'l. Bog'bon-ot, kim? so'rog'iga javob bo'lmoqda, bu yerda parvarish qilardi shaxsning harakatini ifodalamoqda. Nigora aqlli qiz, u doimo barcha do'stlariga birdek muomalada boladi. Ushbu gapda fe'l so'z turkumiga oid so'z muomalada bo'ladi, ya'ni Nigora ning harakatini ifodalayapti.

Mavzuni o'quvchilarga tushuntirishda shuni alohida ta'kidlash kerakki, fe'l faqat harakatni emas, holatni ham ifodalaydi. Shaxsning ichki kechinmalari va narsalarning bir holatdan ikkinchi bir holatga o'tishini ifodalovchi fe'llar holat fe'llari hisoblanadi. Masalan sevmok fe'li holat fe'li, chunki sevisish uchun harakat emas, insonning ichki kechinmalari muhim. Gul qizardi, ya'ni bir holatdan ikkinchi bir holatga o'tdi. Avval qizil emas edi, endi qizardi.

O'quvchilar gap ichidan fe'llarni ajralishda qiynaladilar. Chinki ular uchun fe'l faqat zamon bilan shakllangan bo'lishi kerak. Biz o'quvchilarga fe'lning barcha vazifa shakllari fe'l tarkibiga kirishini ularga uqtirmog'imiz darkor. Fe'lning vazifa shakllari to'rtta:

1. Sof fe'l
2. Harakat nomi
3. Sifatdosh
4. Ravishdosh

Masalan, O'qish -koni foyda. Bu yerda fel -o'qish. Lekin o'quvchi o'qish nima? so'rog'iga javob beradi deb uni fe'lga olmayapti. Biz ularga fe'lning xoslangan shakllari ham fe'l ekanini

anglatmog‘imiz zarur.Biz yaxshi o‘qiydiganlarga havas qilamiz. Ushbu gapda darhol o‘quvchilar qilamiz fel deyilar.Lekin ularga qilamiz so‘zida bu yerda ma‘no yo‘qligini, havas va qilamiz so‘zi birgalikda ma‘no ifodalab, qo‘shma fe‘l hosil qilganini,yana ushbu jumlada o‘qiydiganlarga so‘zi ham fe‘l,ya‘ni fe‘lning xoslangan shakllaridan sifatdosh ekanini bildirishimiz kerak.

Fel so‘z turkumi mavzusini o‘rganishda o‘quvchilarni qiynaydigan holatlardan yana biri. Bu fe‘llarning yasalishi,ya‘ni yasama fe‘llar mavzusi.Fe‘llar ikki xil usul bilan yasaladi:1.So‘z yasovchilar bilan fel 'yasash

2.So‘zlarni qo‘shib fe‘l yasash

Eng faol fel yasovchi qo‘shimcha bu -la hisoblanadi.Barcha so‘z turkumlaridan -la so‘z yasovchi qo‘shimcha orqali fe‘l yasash mumkin: ishla(otdan), yaxshla (sifatdan),senla(olmoshdan),tezla(ravishdan),doska(undov so‘zdan),yaraqlab(taqlid so‘zdan). Lekin o‘quvchilarga fel va sonidan -lan so‘z yasovchi qo‘shimchasi orqali fel yasash mumkin emasligini o‘rgatish kerak.Ularda savol tug‘iladi.Quvla,savatga,,birla degan so‘zlar ham bor-ku degan.Lekin fe‘ldan hech qachon fe‘l yasalmaydi.Bu qoidani dasturulamal qilib o‘quvchilarnng qulog‘iga quymoq zarur . Chunki quv desa ham quvasiz,quvlab desa ham quvasiz,sava desa ham savalaysiz,savala desa ham.Faqat fel so‘z turkumga qo‘shilgan fe‘l yasovchi qo‘shimchalar ma‘no kuchaytirish vazifasini bajaradi.Masalan, tortqilab,savala,ishqala,turtkila kabi.

Men gilosman,quloq sol,
Rangim ol-u,totim- bol .
Topsang qo‘shalog‘imni
Qulog‘ingga taqib ol.

Ushbu she‘rdagi fe‘llarni ajralishni o‘quvchilarga o‘rgatamiz.Chinki she‘rlardagi o‘zgargan tartib,ya‘ni inversiya o‘quvchni chalg‘itadi .Bu she‘rda ikkita fe‘l bor:topsang,taqib ol.Topsang -sodda tub fel ,ya‘ni tarkibida so‘z yasovchi qo‘shimchalar yo‘q ,taqib ol fe‘li esa qo‘shma yasama fe‘l,ya‘ni fe‘l + fe‘l shaklida .

Biz tilshunoslar qaysi mavzni o‘quvchilarfa o‘rgatmaylik,ular tushunadigan, qulay usullardan foydalanishimiz kerak.Darsda o‘quvchining kreativ fikrlashini oshirish maqsadida ular bilan ko‘proq hayotiy misollar asosida, matn tahliliga e‘tibor qaratsak,o‘z maqsadimizga erishamiz, albatta

Foydalaniladigan adabiyotlar:

- 1.N.Mahmudov, A Sobirov, Y Qodirov, Sh. Ziyodullayeva. Ona tili. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi". Toshkent - 2017.
- 2.Nilufar Rasulova. Ona tilidan savollar. "Nurafshon ziyo yog'dusi". Toshkent. 2018.
- 3.Nargiza Erkaboyeva. Ona tilidan ma'ruzalar to'plami. "O'zbekiston". Toshkent. 2017.

ОНА ТИЛИ ДАРSLARIDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

Matyoqubova Zuhra Bekturdiyevna

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani
49 – maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Matyoqubova Shaxnoza Bekturdiyevna

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani
23 – maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada ona tili darslarida innovatsion ta'lim texnologiyalari haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: FSMU, innovatsion ta'lim texnologiyalari, pedagogik texnologiya.

Innovatsion va pedagogik texnologiyalarning mamlakatimiz ta'lim sohasiga kirib kelishi - bu ta'limda tub burulish davri bo'ldi deb aytsak mubolag'a bo'lmaydi.

Hozirgi kunda ta'lim tizimida qo'llanilayotgan innovatsion texnologiya va metodlar o'quvchilarning yuksak bilim cho'qqilarini egallab, ularni fikrlashga, o'z shaxsiy va mustaqil qarashlarga ega bo'lishida katta ahamiyat kasb etmoqda. Har bir o'qituvchi dars o'tishdan oldin darsda qo'llaydigan innovatsion pedagogik texnologiyalarning har bir elementigacha puxta o'rganishi va tadqiq qilishi lozim.

Pedagog - ya'ni bola yetaklovchi, bolaga faqat tayyor fikr bermasligi kerak balki uning fikrini kengaytirishi, olamni o'rganishga imkon beruvchi vositalarni topa bilishga o'rgatishi zarur.

Hozirgi kunda asosiy pedagogik texnologiyalar imperik, kognitiv, evristik, kreativ, inversion, adattiv, inkulyuziv va boshqa texnologiyalardir. Dars jarayonida bu texnologiyalarni tanlay bilish - bu o'qituvchining mahoratiga bog'liq

FSMU texnologiyasi munozarali masalalarni hal etishda, bahs-munozaralar o'tkazishda yoki o'quv-seminari yakunida (o'quvchilarning o'quv-seminari haqidagi fikrlarini bilish maqsadida) yoki o'quv rejasi asosida biron bo'lim o'rganib bo'lingach qo'llanishi mumkin, chunki bu texnologiya o'quvchilarning o'z fikrini himoya qilishga, mustaqil va erkin fikrlash, o'z fikrini boshqalarga asosli ravishda ifoda etishga, ochiq holda bahslashishga, shu bilan bir qatorda o'quvchilarning o'quv jarayonida egallagan bilimlarini tahlil etishga, qay darajada egallaganliklarini baholashga hamda o'quvchilarni bahslashish madaniyatiga o'rgatadi.

Ushbu texnologiya o'quvchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

O'TKAZISH TEXNOLOGIYASI

Masalan:

Mavzu: Kesim gapning mazmuniy markazi.

F (fikringizni bayon eting);

Gapning mazmuniy markazini tashkil etib, boshqa bo'laklarni o'z atrofiga birlashtiruvchi, tasdiq-inkor, shaxs-son, zamon va mayl ma'nolarini ifodalovchi bosh bo'lak kesim deb ataladi.

S (Fikringiz bayoniga biron sabab ko'rsating): Kesim gapning mazmuniy markazini tashkil etganligi uchun boshqa bo'laklar qatnashmasdan ham kesim orqali gap hosil qilish mumkin.

M (Ko'rsatilgan sababni tushuntiruvchi (isbotlovchi) misol keltiring): Kelayapti. Boramiz.

U (Fikringizni umumlashtiring): Yuqorida keltirilgan so'z bir gapni hosil qilmoqda. Agar gapda kesim qatnashmasa, gapning mazmuni bo'lmaydi. Kelayapti, boramiz degan so'zlar gapning mazmuniy markazi bo'lmokda. Kelayapti gapi hozirgi zamonni ifodalayapti. Boramiz gapi kelasi zamonda ifodalangan. Xulosa o'rnida shuni takidlash mumkinki, o'qitish jarayonida o'quvchilarga shaxs sifatida qaralishi, turli pedagogik texnologiyalar hamda zamonaviy metodlarning qo'llanilishi ularni mustaqil, erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga ijodiy yondashishga yo'naltiradi, eng asosiysi, ularning o'qishga, fanga bo'lgan qiziqishlarini kuchaytiradi.

Bunday natijaga erishish amaliyotda o'quv jarayonida innovatsion va axborot texnologiyalarini qo'llashni taqozo etadi. Ular juda xilma-xildir. Hozirgi zamonaviy metodlar yoki o'qitishning samarasini oshirishga yordam beruvchi texnologik darslar o'quvchilarda mantiqiy, aqliy, ijobiy,

tanqidiy, mustaqil fikrlashni shakllantirishga, ijobiy fazilatlarni tarbiyalashga va ularning qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

REFERENCES

1. Ishmuhammedov R. “Pedagogik texnologiyalar”
2. Ona tili darsligi 5-sinf.
3. “Til adabiyot ta’limi” jurnali.

FEATURES OF THE USE OF A COMMUNICATIVE APPROACH IN TEACHING COLLOQUIAL SPEECH TO YOUNGER GRADES.

Otaboyeva Hurshida Saidali qizi,
an English teacher of NamSU
Tel: +998 99 4383354

Annotation

The purpose of this article is to determine the use of communicative approach in teaching colloquial speech to younger grades and the strategies and resources used by the teachers to improve students' oral skills.

Key words: game, to communicate, competence, method, situation, teaching

The communicative approach to teaching a foreign language, developed more than 50 years ago, remains to this day the most popular method in the world, it is distinguished by its versatility. The communicative method, as its name already implies, is aimed precisely at the possibility of communication. The purpose of learning a foreign language is the ability to correctly perform an act of communication. At the same time, knowledge of grammar and vocabulary is often not enough: you need to be able to communicate freely, naturally and boldly in the language, easily get out of difficult communicative situations. At the initial stage of training, this can be achieved with the help of non-verbal means - pictures, gestures, facial expressions. In the future, the principle remains – during classes, the teacher creates a communication situation in which students need to use a certain grammar or vocabulary. A lot of attention in the classroom is paid to teamwork in pairs and mini-groups. Students are offered topics or questions to discuss, and they try their hand at real communication. The following types of tasks are highlighted:

• communication games; • communicative imitations; • free communication.¹

The game is a communicative activity, although it is specific according to purely game rules². It introduces the child into the real context of the most complex human relationships. Any gaming society is a collective that acts in relation to each player as an organizing and communicative principle, having a huge number of communicative connections. A distinctive feature of all educational games used in the English lesson is their communicative orientation and conditionality. And this just meets the main goal of teaching any foreign language and English in particular – the development of communicative competence, that is, the ability to communicate³. And here, of course, it is impossible not to highlight the communicative games in teaching English. A communicative game is a learning task that includes language, communication and activity tasks⁴. In communication games, work is provided in pairs, in large and small groups and the whole class, while participants should be able to move freely around the room. The main purpose of communicative games is not to solve linguistic problems, but to organize unprepared communication. The successful completion of a communicative game consists in performing a certain task (drawing a route on a map, filling out a diagram, diagram or finding two matching pictures), rather than correctly constructing the structure of a sentence (using language). The following types of communicative games are distinguished: 1. Communicative games based on the ranking technique. This technique involves the distribution of certain items in order of importance, the importance of their preference. 2. Interview. 3. Role-playing game. When using communicative methods of teaching a foreign language, attention should be paid to the study of grammar, since more attention is paid to the study of vocabulary, as a result, there is a lack of grammatical knowledge. Due to too much emphasis on speaking, the teacher rarely corrects mistakes: the main

1 Sovremennye metodiki obucheniya inostrannim yazykam / pod obsh. red. L.M. Fedorovoy, T.I. Ryazantsevoy- M., 2004.- S. 138-143.

2 Kamenetskaya, N. P. Igra kak metod obucheniya inostrannim yazykam / N. P. Kamenetskaya // IYASH. – 2010. – № 6. – S. 34–38.

3 Galskova, N. D. Teoriya obucheniya inostrannym yazykam. Lingvodidaktika i metodika / N. D. Galskova, N. I. Gez. – M. : Akademiya, 2006. – 336 s.

4 Borisov, Ye. A. Vliyaniye rolevoy, kommunikativnoy igri na obucheniye angliyskomu yazyku / Ye. A. Borisov // IYASH. – 2002. – № 3. – S. 29–31.

thing is that the student says what is not always true – we must not just learn to speak, but speak correctly. The communicative approach does not allow to develop writing and translation skills sufficiently. The communicative method is applied, it is aimed at the successful development of oral communication abilities, creates additional motivation for a person to learn a language, which ensures the student's interest in classes, their effectiveness and efficiency. This method is most suitable for people who already have a certain grammatical and lexical base.

Why is imitation important for communication? An important part of learning to communicate involves paying attention to people and tuning in to their words, actions, gestures, and facial expression. When your child learns to imitate you and your actions, he is also learning to pay attention to you and focus on what you are doing and saying. It is important to note that the communicative game promotes cognitive activity of students when learning English, makes the process of mastering a foreign language joyful, creative and collective. Good communication skills of teacher are the basic need of academics success of students, and professional success of life. Teacher communicates more instructions orally in classroom to students. Teacher with poor communication skills may cause failure of students to learn and promote their academics.

So, we can conclude that a communicative game is one of the most important means of developing communicative competence in an English lesson.

References:

- 1.Sovremennye metodiki obucheniya inostrannim yazikam / pod obsh. red. L.M. Fedorovoy, T.I. Ryazantsevoy- M., 2004.- S. 138-143.
- 2.Kamenetskaya, N. P. Igra kak metod obucheniya inostrannim yazikam / N. P. Kamenetskaya // IYASH. – 2010. – № 6. – S. 34–38.
- 3.Galskova, N. D. Teoriya obucheniya inostrannym yazыkam. Lingvodidaktika i metodika / N. D. Galskova, N. I. Gez. – M. : Akademiya, 2006. – 336 s.
- 4.Borisov, Ye. A. Vliyanie rolevoy, kommunikativnoy igri na obuchenie angliyskomu yaziku / Ye. A. Borisov // IYASH. – 2002. – № 3. – S. 29–31.

**FE'L SO'Z TURKUMIDA SHAXS-SON QO'SHIMCHALARI USLUBIYATI
YUZASIDAN MULOHAZALAR**

Qodirova Zohida Shermamatovna

Namangan viloyati Uychi tumani
46-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Telefon nomeri :+99890 215 73 26

Annotatsiya: Ushbu maqolada fe'l so'z turkumi, shaxs-son qo'shimchalari, ularning uslubiyati yuzasidan mulohazalar bayon etiladi

Kalit so'zlar: fe'l, munosabat shakllari, shaxs-son qo'shimchalari, sintaktik shakl yasovchi, birlik ko'plik

Bugungi kun davlat ta'lim standartlarida o'quvchining kreativ fikrlashiga ko'proq e'tibor qaratilmoqda, ya'ni o'quvchi faqat quruq qosa yodlash bilagina chegaralanib qolmasligi kerakligini, olgan bilim va ko'nikmalarini hayotga tatbiq eta olishi zaruligi asosiy masala qilib qo'yilgan. Lekin bu degani ustoz -murabbiylarlar ham umuman grammatiadan chekinsin degani emas, shuning uchun ushbu maqolada morfologiya bo'limida fe'l so'z turkumi bo'yicha fikr yuritiladi.

Morfologiya bo'limi Ichidagi eng yirik so'z turkumi fe'l'dir.

Fe'l shaxs va narsalarning harakati va holatini bildiradi, ba'zi ona tili va adabiyot fani o'qituvchilari fe'lni faqat harakatni bildiruvchi so'z turkumi sifatida o'quvchilarga o'rgatadilar. Lekin fe'l faqat harakatni emas, balki holatni ham ifodalaydi. Masalan, ertasiga boy meni qidirtirib, ko'tartirib olib keldi. (G. G'ulom "Shum bola", 19-bet). Bu gapda uchta fe'l mavjud va hammasi harakatni ifodalanmoqda, qidirtirib, ko'tartirib, olib keldi. Har ikkalamizning yuragimiz yaproqday qaltirab turibdi (G. G'ulom "Shum bola", 25-bet). Bu yerda yurakning qaltirashi holatni ifodalamoqda.

Fe'llarning shaxs-son va zamon qo'shimchalari bilan ifodalanishi tuslanish deyiladi. Tuslanish hodisasining shaxs-son qo'shimchalari haqida ko'p ma'lumotlar berilgan bo'lsa-da, ba'zi o'quvchilar bu grammatik vositalarni ajratishga biroz qiynaladilar. Shuning uchun shaxs - son qo'shimchalarini tez oson yo'l bilan ajratish usuli va yo'llari haqida to'xtalmoqchiman.

Shaxs-son qo'shimchalari fe'ldan ifodalangan harakat va holatning bajaruvchi shaxsini bildirib, uni kesim sifatida shakllantiruvchi, ega bilan bog'lovchi vositalardir. Fe'llarning shaxs-son qo'shimchalari maxsus shakllar orqali ifodalanadi. III shaxs o'tgan zamon qo'shimchasi esa shaxs - son i ham ifodalab keladi. Shuni unutmaslik kerakki, shaxs - son qo'shimchalari doimo zamon qo'shimchalaridan so'ng keladi. Shaxs harakat yoki holatning qaysi shaxs tomonidan bajarishini ifodalasa, son birlik, ko'plikni ifodalab keladi. Fe'llar uch zamonda tuslab, shaxs - son qo'shimchalarini ajratamiz:

Birlik.	Ko'plik
I. Bordim.	I. Bordik
II. Bording.	II. Bordingiz
III. Bordi.	III. Bordilar

Bu yerda o'tgan zamon qo'shimchasi - di, - m, - ng, - k, ngiz shaxs-son qo'shimchalaridir. III shaxs o'tgan zamon qo'shimchasi - di, bu yerda III shaxs-son qo'shimchasining maxsus shakli yo'q.

Birlik.	Ko'plik
I. Boryapman.	I. Boryapmiz
II. Boryapsan.	II. Boryapsiz
III. Boryapti.	III. Boryaptilar

Bu so'zlarda - yap hozirgi zamon qo'shimchasi, undan so'ng qo'llanilgan - man, - san, - ti, - miz, - siz, - ti shakllari shaxs-son qo'shimchalaridir.

Birlik.	Ko'plik
I. Boraman.	I. Boramiz
II. Borasan.	II. Borasiz
III. Boradi.	III. Boradilar

Bu tuslangan fe'lda - a kelasi zamon qo'shimchasi, - man, - san, - di, - miz, - siz, - di shaxs-son qo'shimchalari hisoblanadi.

I shaxs birlik qo'shimchalari, I shaxs ko'plik qo'shimchalariga sinonim bo'lib, bu yerda kamtarlik,

hurmat, ko'tarinkilik ma'nolarni ifodalanadi. Biz ham qarab turmasmiz, yordam qilamiz, - dedim o'zimni kattalardek tutib. (X. To'xtaboyev "Sariq devni minib", 35-bet).

I shaxs birlik II shaxs birlikka sinonim bo'ladi. Ko'zingni och, bu gaplar senga emas, - dedim-u, o'zimga kela olmadim. (T. To'la "Yetti zog'ora qissasi").

II shaxs I shaxs ko'plikka sinonim bo'lib keladi. Qani, Bolalar, yozamiz(yozinglar o'rnida).

II shaxs birlik III shaxs ko'plikka sinonim bo'ladi. - Shunaqa ham past bo'ladimi odam, - deb mahdumni o'ziga qaratdi.

I shaxs birlik III shaxs birlikka sinonim bo'ladi. Bu orada kamina ham uzr so'raydi. (uzr so'rayman o'rnida).

II shaxs birlik yo ko'plik III shaxsga sinonim bo'ladi. U ta'zim qildi:"Safo keldilar. Kelinlar!" - dedi Gulshanga.

III shaxs birlik III shaxs ko'plikka sinonim bo'ladi. Marg'ilondan shunday kelinlar keldilarmi? (keldimi o'rnida)

Shaxs-son qo'shimchalarini o'z o'rnida to'g'ri qo'llay olish darkor. Lekin uslub talabi bilan bir shaxs - son qo'shimchalari o'rnida ikkinchidan foydalansa bo'ladi va nutqning sifatini pasaytirmaydi.

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR

1.N.Mahmudov, A. Nurmonov, A. Sobirov. Ona tili. Umumta'lim maktabilarining 7-sinfi uchun darslik. "Ma'naviyat". Toshkent. 2010.

2.Abdulla Qahhor. Anor. G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2016.

3.Said Ahmad. Ufq. Trilogiya. G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 1980.

ENGLISH TEACHING METHODS

**Tursunova Iroda Salixovna
and Tuychibayeva Muxayyo Anvarovna**

She is an English teacher's at school
No 154 in Mirabad district of Tashkent region
Phone number:99 7275102

ANNOTATION: this article describes pedagogical technologies, didactic games that can be used in English science classes.

Keywords: The Direct Method, The Grammar Translation Method, The Audio Lingual Method.

Throughout the history of teaching languages a number of different teaching approaches and methodologies have been tried and tested with some being more popular and effective than others. If you're just beginning your TEFL career, it would be beneficial to be familiar with a few of these.

The Direct Method

If you've ever heard the Direct Method being taught, you may have rightly mistaken it for some sort of military drill, which is not far off as it was first established in France and Germany in the early 1900's to assist soldiers to communicate in a second language quickly.

The direct method of teaching English is also known as the Natural Method. It's used to teach a number of different languages not just English, and the main idea of the Direct Method is that it only uses the target language that the students are trying to learn.

Its main focus is oral skill and it is taught via repetitive drilling. Grammar is taught using an inductive way and students need to try and guess the rules through the teacher's oral presentation.

Today popular forms of the Direct Method are Callan and Berlitz.

The Grammar Translation Method

Just like its name suggests, this method of teaching English is grammar heavy and relies a lot on translation. This is the traditional or ‘classical’ way of learning a language and it's still commonly used when learning some languages. Some countries prefer this style of teaching and the main idea behind this method is that the students learn all grammar rules, so they're able to translate a number of sentences. This is particularly common for those students who wish to study literature at a deeper level.

The Audio Lingual Method

The Audio Lingual Method otherwise known as the New Key Method or Army Method is based on a behaviourist theory that things are able to be learned by constant reinforcement. However, just like in the army when someone behaves badly (or in this case bad use of English), the learner receives negative feedback and the contrary happens when a student demonstrates good use of English.

This is related to the Direct Method and just like its predecessor it only uses the target language. The biggest difference between the Audio Lingual Method and the Direct Method is its focus of teaching. The Direct Methods focuses on the teaching of vocabulary whereas the Audio Lingual Method focuses on specific grammar teachings.

References:

1. Avliyakov N.X., Musaeva N.N. Modular learning technologies. - T.: Science and Technology Publishing House, 2007
2. Ishmuhamedov R., Abdukodirov A., Pardaev A. Innovation in education technology / Practical recommendations. - T.: Talent Fund, 2008.

MODERN PROBLEMS OF LINGUISTICS AND METHODS OF TEACHING
ENGLISH

Komolova Dilafruz Muhammad qizi,
a master of Namangan State University
Tel: +998 99 932 29 24

Annotation

In this article, we reflect on modern problems of linguistics and methods of teaching English. This pedagogical article describes some communicative problems of linguistics arising in the educational process, reveals the importance of the linguistic and cultural aspect of teaching a foreign language in the educational process, the essence and significance of the communicative system-activity approach, which assumes a complete and optimal systematization of the relationship between the components of the content of language teaching.

Key words: linguistics, communication, cultural, aspect, problems, methods, forms

One of the main goals of communicative linguistics is to study the specifics of communication in the paradigm of intercultural relations. Formation and development of communicative competence today is the main goal of teaching a foreign language, linguistic competence is a component of communicative competence. According to the dictionary of methodological terms, linguistic competence presupposes possession of a system of information about the language being studied at its levels: phonetics, vocabulary, word composition and word formation, morphology, syntax of simple and complex sentences, the basics of text stylistics. It is well known that a prerequisite for the implementation of any communicative act should be mutual understanding between the speaker and the listener, which is the basis of language communication. Linguistics is needed in English language teaching because it helps teachers explain the English components and structures to the students. The goal is to teach students communication on everyday topics, "communication" with technology, business communication in oral and written forms. It is known that a prerequisite for the implementation of any communicative act is mutual knowledge of the realities of the speaker and the listener, which is the basis of language communication. These values are called background knowledge in linguistics. It is characteristic that at all stages of training, students make a sufficient number of mistakes, both when performing exercises in writing and when using grammatical constructions in conversational practice. Incorrect use of speech constructions as part of a complex sentence leads to a violation of the logic of the utterance and, consequently, failure to fulfill communication tasks. A significant obstacle on the way to solving the communicative problem of linguistics is the correct perception of the said form, that is, the perception of what is said by ear. The next problem is the translation of the form into a common value. In this case, it is important that the listener knows at least one, the most general meaning of a word spoken by another. It is important to make it clear to students that a person perceives what is said through his individual and cultural prism, and it is necessary to strive to convey as accurately as possible all the meanings that this lexical unit carries. In the same way, Khan, & Khan also address the problem of EFL students unconsciously using their first language. Learners can easily get into the habit of using their mother tongue, and in this way they face further obstacles in learning English.¹ In our university in the course of teaching a foreign language much attention is paid to the elements of linguistics. The use of the linguistic and cultural aspect contributes to the formation of the motivation of the teaching, which is very important in the conditions of studying because foreign language communication is not supported by the language environment. In this regard, the relevance of the communicative problem has now acquired considerable acuteness. This problem is also connected with one of the problems of translation theory, namely, with the ways of transmitting non-equivalent vocabulary, i.e. vocabulary that has no analogues in another culture. Such vocabulary creates a big obstacle in communication between people of different cultures. The solution to this problem lies in the expansion of students' background knowledge. Background vocabulary is words or

1 T. J. Khan and N. Khan, "Obstacles in learning English as a second language among intermediate students of districts Mianwali and bhakkar, Pakistan," Open Journal of Social Science, vol. 4, pp. 154-162, 2016.

expressions that have additional content and accompanying semantic or stylistic shades, which are superimposed on its main meaning, known to speakers and listeners belonging to a given language culture. In this regard, an important point in teaching communication is to familiarize students with the realities, traditions and customs of English-speaking countries. Much attention should be paid to the elements of linguistics. Noom-ura has also shown how high school teachers generally consider that students should seek more opportunities to practice the language and develop their confidence levels. It was a lack of students' opportunities to use English, along with a limited background in the language that were seen as the greatest inhibiting factors towards students' learning.¹

In conclusion, we can say that, the linguistic and cultural aspect can be considered an indispensable part of foreign language classes, since there is clearly a need to teach what "lies behind the language", i.e. the culture of the country of the language being studied. When learning a foreign language, simultaneously with the condition of each lexeme, a lexical concept associated with it is formed. If the lexeme is assimilated and articulated correctly, this does not mean that the formation of a separate lexical concept has been completed in full. In the educational process, it is necessary to take into account that the word is both a sign of reality and a unit of language. Therefore, non-equivalent and background vocabulary requires a certain explanation and increased attention from the teacher and students.

References:

1.T. J. Khan and N. Khan, "Obstacles in learning English as a second language among intermediate students of districts Mianwali and bhakkar, Pakistan," Open Journal of Social Science, vol. 4, pp. 154-162, 2016.

2.S. Noom-ura, "English-teaching problems in Thailand and Thai teachers' professional development needs," Journal of English Teaching, vol. 6, no. 11, 2013.

---

¹ S. Noom-ura, "English-teaching problems in Thailand and Thai teachers' professional development needs," Journal of English Teaching, vol. 6, no. 11, 2013.

“ШУМ БОЛА” АСАРИ ТАРЖИМАСИДА ТАРЖИМОН МАҲОРАТИ

Набиева Гулбахор Акбаралиевна
Ўқитувчи,
Андижон давлат чет тиллар институти
Андижон, Ўзбекистон
Nabiyeva-1979@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Лингвокультурология дунёнинг этнолингвистик расмини, дунё қиёфасини, лингвистик онгини, тилнинг маданий-когнитив маконининг хусусиятларини тушуниш билан боғлиқ муаммоларнинг турли томонларини ўрганади. Ўзбек тилшунослигида ҳам халқ маданияти, урф-одати, унинг ўз тарихини лингвокультурологик жиҳатдан тадқиқ этиш кенг тадқиқот объектига айланиб улгурди.

Калит сўзлар: дунё қиёфа, мифологик мактаб, халқ маданияти, мифолог...

МАСТЕРСКИЙ ПЕРЕВОД В ПЕРЕВОДЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ "ОЗОРНИК"

АННОТАЦИЯ

Лингвокультурология изучает различные аспекты проблем, связанных с пониманием этнолингвистической картины мира, мировоззрения, языкового сознания, особенностей культурно-когнитивного пространства языка. В узбекском языкознании изучение культуры, традиций и истории народа с лингвокультурологической точки зрения стало предметом обширных исследований.

Ключевые слова: мировоззрение, мифологическая школа, народная культура, мифолог...

THE SKILLS OF TRANSLATOR ON TRANSLATING “RASCAL”

ANNOTATION

Linguoculturology studies various aspects of the problems associated with understanding the ethnolinguistic picture of the world, worldview, linguistic consciousness, features of the cultural-cognitive space of language. In Uzbek linguistics, the study of the culture, traditions and history of the people from a linguocultural point of view has become an object of extensive research.

Key words: worldview, mythological school, folk culture, mythologist

Лингвокультурология дунёнинг этнолингвистик расмини, дунё қиёфасини, лингвистик онгини, тилнинг маданий-когнитив маконининг хусусиятларини тушуниш билан боғлиқ муаммоларнинг турли томонларини ўрганади. Демак, лингвокультурология илмий фан бўлиб, унинг предмети турли тиллар маданияти фактларини тилда ифодалаш ва унинг маҳсули эса лингвомаданият омили ҳисобланади.

Тилшунос олим Н.И.Толстой дунё тилшунослигига лингвокультурология 19-асрнинг бошларида кириб келганлигини таъкидлайди. Бундай қараш рус тилшунослигида XIX асрнинг 60-70-йилларида Ф.И.Буслаев, А.Н. Афанасьев ва қисман А.А. Потебнининг асарларида давомини топган бўлиб, дунёга машҳур мифологик мактабни яратувчилари ака-ука Гриммлар томонидан муваффақиятли ишлаб чиқилганлигига гувоҳ бўламиз.

Орадан бир аср ўтиб “Wörter und Sachen” номи билан машҳур бўлган Австрия мактаби “Тил ва маданият” муаммоси тадқиқотчиларини тил маданиятининг таркибий элементлари – “атом”ларини конкрет ўрганиш йўлидан бошлаб, тил маданиятининг аҳамиятини, тилшуносликнинг кўплаб соҳаларида, биринчи навбатда, лексикология ва этимологияда маданий ёндашувини кўрсатиб берди.

Н.И. Толстой берган маълумотга кўра, тил халқ маданиятини, халқ психологиясини ва фалсафасининг кўзгуси сифатида, кўп ҳолларда халқ тарихи ва унинг руҳининг ягона манбаи сифатида, узоқ вақтлардан бери бу соҳада изланиш олиб келаётган культурологлар, мифологлар томонидан ўз изланишларида фойдаланилган.

1930—1940-йилларда машхур Сэпир-Уорф гипотезаси кенг маънода тил ва маданиятнинг ажралмаслиги ва бирлигини тушунишга асосланганлиги ҳақидаги маълумотлар хали ҳамон давом этиб келмоқда.

Бунинг яна бир жиҳати тилнинг фаол ва конструктив хусусияти, унинг халқ маданияти, психологияси ва ижоди шаклланишига таъсир этиш қобилияти 18-аср ва 19-аср бошларида И.Г. Гердер и В. фон Гумбольдт томонидан кашф этилганлиги ва уларнинг кўплаб славян мамлакатларида, шу жумладан Россияда ҳам бундай қарашлар эътибордан холи бўлмаган.

Шу жумладан, Ўзбек тилшунослигида ҳам халқи маданияти, урф-одати, унинг ўз тарихини лингвокультурологик жиҳатдан тадқиқ этиш кенг тадқиқот объектига айланиб улгурди. Биз ҳам ишимизнинг шу йўналишида олиб бориш мақсади-да, Гофур Гуломнинг “Шум бола” асари ва унинг таржимасига мурожаат этиб, ундаги халқ урф-одати, маданияти ва соф ўзбек тилини матнда ишлатилишини таҳлил қилиб, лингвокультурологик жиҳатдан таржимада таржимоннинг маҳорати ва ўзбек маданиятини бошқа тилга ўгириш ва ундаги қийинчиликларни бартараф этиш йўллари излаш бизнинг тадқиқотимиз вазифаларидан биридир.

Шу жумладан, асарнинг биринчи бобидани аслий матн куйидагича берилган: Уста Миразиз этикдўзликда менинг устам **Отаси Салимбой сўфи кушхонадан сўнғак олиб келиб, қайнатиб егани олиб тирикчилик қилар эди. Сўфи ота ўз вақтида -1860 йилларда Ёкуббекнинг аскарари бўлиб, Қашқар кўзғалонида битта хитой қизини ўлжа қилиб никоҳлаб олган экан.** Унинг хитойча отини Бахтибуви деб ўзгартирган. Миразиз ака Бахтибувининг уч ўғлидан энг кенжаси.

Немис тилидаги таржимаси куйидагича берилган: - **Mit der Schuhmacherei beschäftigte sich Mirasis Aka in unse rer Mahalla. Ich war sogar kurzzeitig sein Lehrling. Er stammte aus einer bemerkenswerten Familie. Sein Vater Salimbay Sufi er nährte seine Familie dadurch, dass er aus den Schlachthöfen Tier knochen holte, deren Fett er auskochte und verkaufte**

Im Jahre 1860 war er ein Krieger bei Yakubbek und brachte als Trophäe 14.

Келтирилган таржимага эътиборни қаратсак: этикдўзлик- **Schuhmacherei** таржимасида икки тилда ҳам тўғри таржима қилинган. Демак, этикдўзлик икки тилда ҳам бор ва хали ҳам шу сўзлардан фойдаланилган. Бу эса икки тилда ҳам лингвокультурологик ўхшашлигига мисолдир.

Сўнғак-ўзбек тилининг изоҳли луғатида суяк, устухон маъносини англатади. Немис тилидаги **Knochen** ҳам ўзбек тилдида суяк маъносини англатади. Бундан кўриниб турубди-ки, таржимон ўзбек маданий сўзларини аслий маъносини танлай олган.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка. – М.: Флинта, 2014. – С. 38.
2. Худойберганаева Д. Лингвокультурология терминларининг қисқача изоҳли луғати. – Тошкент: Турон замин зиё, 2015. – Б. 33.
3. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. XII жилдлик. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2000-2006.
4. Гулметов Э., Қобилжонова Т., Эрназаров Ш., Маврулов А. Маданиятшунослик. – Тошкент, 2000. – Б. 6
5. Малюга Ю.Я. Культурология. – М.: ИНФРА-М., 2004. – С. 11.
6. Маслова В.А. Лингвокультурология. – 4-е изд., стер. – М.: Академия, 2010. – С. 11.
7. Гофур Гулом Шум бола. – Ёшлар нашриёт уйи. 1936. – С. 193
8. G'ofur G'ulom Der schelm. – Yoshlar nashriyot uyi. 1936. – В. 193

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДКИКОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 7-ҚИСМ

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шаҳрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.09.2022

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000